

**På hvilken måte har handlingens objektive grovhet
betydning for straffenivået i narkotikasakene?**

Kandidatnummer: 543

Leveringsfrist: 18/4-08

Til sammen 17983 ord

25.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling	1
1.2	Avgrensning og kildebruk	2
1.3	Kort om narkotikasituasjonen i Norge	2
1.4	Klare trekk i utviklingen av straffnivået for grove narkotikaforbrytelser	3
<u>2</u>	<u>HENSYN BAK STRAFFEN</u>	<u>4</u>
2.1	Straff	4
2.2	De bærende hensyn bak straffen	5
2.2.1	Straffens allmennpreventive virkning	6
2.2.1	Straffens individualpreventive virkning	7
2.2.2	Gjengjeldelse	9
2.3	En kort presentasjon av de øvrige hensynene av betydning for straffnivået	10
2.3.1	Handlingens objektive grovhet	11
2.3.2	Omstendigheter ved lovbrysteren	11
2.3.3	Andre momenter	14
<u>3</u>	<u>EN NÆRMERE VURDERING AV HANDLINGENS OBJEKTIVE GROVHETS BETYDNING FOR STRAFFENIVÅET</u>	<u>15</u>
3.1	De sentrale bestemmelsene på narkotikaforbrytelsene	15
3.1.1	Legemiddeloven § 31 andre ledd	15
3.1.2	En kort presentasjon av strl § 162	16
3.2	En nærmere vurdering av de komponenter som har betydning for handlingens objektive grovhet.	17

3.3	En kort rangering etter stoffets farlighet	18
3.4	En nærmere inndeling av farligheten	20
3.4.1	Risikoen for akutt forgiftning	20
3.4.2	Adferdsrisiko og kortidsskader	23
3.4.3	Avhengighet	24
3.4.4	Langtidsskader	26
3.4.5	Spredning til nye brukergrupper	27
3.5	Mengde	29
3.5.1	Mengdens betydning på subsumsjonen	30
3.6	Betydningen av stoffets styrkegrad- to tilnæringsmåter	31
3.6.1	Betydningen av lav styrkegrad	31
3.6.2	Betydningen av andre typer narkotika med lav styrkegrad	33
3.6.3	Betydningen av høy styrkegrad	34
3.6.4	Styrkegradens betydning for subsumsjonen	35
3.6.5	Forholdet mellom styrkegrad og gjerningspersonens rolle	36
3.6.6	Problematisering av å tillegge stoffets styrkegrad vekt	37
3.6.7	En varierende gjennomsnittlig styrkegrad	39
3.6.8	Bør intervallene justeres?	39
3.7	Befatning	40
3.7.1	Overdragelse	41
3.7.2	Oppbevaring vs. innførsel	42
3.7.3	Problematisering av å forskjellsbehandle oppbevaring og innførsel	44
3.8	Rolle	45
3.8.1	Kurèr	46
3.8.2	Organisator	47
3.9	Motiv	50
3.10	Oppsummering/ delkonklusjon	52
4	<u>BRUK AV SAMFUNNSSTRAFF PÅ GROVE NARKOTIKAFORBRYTELSE</u>	55

4.1	Problemstilling	55
4.2	Innledning	55
4.3	Kort om hva samfunnsstraff er	56
4.4	Hvilken veiledning gir loven?	57
4.5	Hvilken veiledning gir lovforarbeidene for bruk av samfunnsstraff?	58
4.6	Rettspraksis	59
4.7	Analyse og konklusjon	66
<u>5</u>	<u>AVSLUTNING OG KONKLUSJON</u>	<u>68</u>
<u>6</u>	<u>KILDER</u>	<u>69</u>

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Problemstilling: På hvilken måte har handlingens objektive grovhet betydning for straffnivået i narkotikasaker?

Jeg vil i det følgende se nærmere på de komponenter handlingens objektive grovhet i narkotikasaker består av og hvilken betydning de har for straffnivået.

Til grunn for straffutmåling vil det være et stort antall hensyn. Ikke alle hensyn lar seg liste opp. Med straffutmåling mener jeg i denne oppgaven straffart og varighet.

Siden ingen sak er lik, er det meget vanskelig å si noe sikkert om hvilken vekt de forskjellige hensyn isolert sett har, da straffutmåling er et resultat av vekting av en rekke forhold. Først når man har sett på straffutmåling i et større antall saker, kan man snakke om straffnivå- altså hvilket nivå domstolen legger seg på.

Lovtekst og forarbeider gir ingen uttømmende liste over alle momenter og problemstillinger som knyttes opp til handlingens objektive grovhet, derfor vil rettspraksis i det videre arbeidet stå sentralt.

Siden det som nevnt er mange hensyn som spiller inn, kan ikke handlingens grovhet ses helt isolert. Det vil derfor i det følgende også være nødvendig å komme inn på også andre hensyn. Dette for å vise forholdet mellom handlingens objektive grovhet og subjektive forhold, og at det kan være glidende overganger mellom disse.

Når det gjelder kapittel IV om bruk av samfunnsstraff på narkotikaforbrytelser vil i særlig grad subjektive forhold og handlingens objektive forhold stå mot hverandre.

Samfunnsstraff er en dagsaktuell straffart på narkotikaforbrytelser som i økende grad

benyttes. Jeg vil undersøke nærmere hvor grensen går for når samfunnsstraff kan i dømmes sett i forhold til overtredelsens objektive grovhet.

1.2 Avgrensning og kildebruk

Jeg avgrenser oppgaven mot rettspraksis fra andre domstolsinstanser enn Høyesterett, da Høyesterett er riktes øverste domstol. Høyesterettspraksis tillegges størst vekt og trekker således opp linjene for de øvrige domstolers praksis. Oppgaven avgrenses også mot utenlandsk rett.

Min oppgave forutsetter at straffbarhetsvilkårene er oppfylt, og disse vil ikke bli gjenstand for en særskilt behandling med mindre det vil være nødvendig for den videre drøftelse.

Opplysninger om stoffene og brukerdoser, bygger ikke bare på rettsavgjørelser, juridisk og medisinsk litteratur, men også på samtaler med både rusmisbrukere og politiet, da i særlig grad seniorrådgiver Tormod Bønes hos Kripes.

1.3 Kort om narkotikasituasjonen i Norge

I 1968 ble narkotikaforbrytelser for første gang spesifisert i kriminalstatistikken. 201 slike forbrytelser ble etterforsket dette året.

I 2006 ble det ilagt straffereaksjoner på i alt 13 245 narkotikasaker. Ingen andre forbrytelser har vært gjenstand for en lignende økning¹.

Narkotikaforbrytelser koster samfunnet betydelig i form av både ødelagte liv og i kroner og øre. Hele 40 % av straffereaksjonene i Norge skyldes forhold der narkotika er hovedlovbrudd²

¹ Statistisk sentralbyrå

² Nyhetsartikkel publisert i Aftenposten 3.januar 2008. Dette tallet stammer i fra "2007 national report" som er utarbeidet av Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)

Nylig publiserte tall fra Kripos viser at 244 personer døde som i forbindelse med narkotikabruk i 2007³. Dette er en økning på hele 25 %. Bare i Oslo døde 109 personer, hvilket er en økning på over 50%. Tiltross for dette skjer ikke dødsfallene kun i de store byene, 26 av 27 politidistrikt meldte om narkotikarelaterte dødsfall i 2007.

Det har aldri blitt beslaglagt mer kokain enn i 2007 og beslag fant sted i alle landets 27 politidistrikt. Antall beslag av amfetamin var også rekordstort stort i 2007 og økning beslag av metamfetamin har tredoblet seg siden 2001. Det ble også foretatt store beslag av ecstasy (79 133 tabletter).

Når det gjelder heroin ble det i 2007 kun beslaglagt 8,1 kilo, hvilket er så lavt at man må tilbake til 1990 for å finne tilsvarende tall. På den annen side, er styrke på den beslaglagte heroin stigende.

1.4 Klare trekk i utviklingen av straffnivået for grove narkotikaforbrytelser

Det har over tid skjedd en nedjustering i straffnivået for ulike narkotikaforbrytelser. Denne prosessen startet midt på 90 tallet.

I Rt-1995-1893 gjaldt en kurør som hadde innført 1672 gram heroin fra Sverige til Norge. Høyesterett nedsatte straffen fra 11 til 10 års fengsel.

I Rt-2000-828 hadde en tidligere domfelt mann oppbevart 1433 gram heroin. Høyesterett mente under henvisning til de to ovennevnte dommer og mente at det kunne være grunn ”til å foreta en mindre tilpasning av straffnivået for befatning med slike kvanta heroin som denne saken gjelder”. Resultatet ble at Høyesterett satte ned straffen fra fengsel i 9 år til fengsel i 8 år.

Rt-2004-759 gjaldt straffutmåling for i hovedsak erverv og omsetning av 8,2 kg hasj.

³ Narkotikastatistikk for 2007 fra Kripos

Førstvoterende henviser til nedjustering for straffenivået for heroin i Rt-2000-828, og mener at er slik tilpassing også bør skje for straffen for de mengdene hasj som man står overfor i denne saken. Videre uttales det på avsnitt 13 i dommen: ” *Eg er klar over at domfelte i vår sak har stått for ei kynisk utnytting av andre for å skaffe seg sjølv vinning. Også ved ei mindre tilpassing av straffenivået vil reaksjonene etter mitt syn likevel vere slik at straffenivået er avskrekkende- så langt dei kan vere i saker av dette slaget*”.

Når det gjelder kokain ble det allerede i 1996 foretatt en nedjustering av straffenivået, jfr Rt-1996-1726 .

2 Hensyn bak straffen

2.1 Straff

Helt kort må man kunne si at straff er en reaksjon på en uønsket handling. Straffen inneholder en bebreidelse mot lovbryteren.

Den rådende definisjonen på straff er i dag: » *et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av en lovovertrødelse, i den hensikt at det skal føles som et onde* « , jfr Rt-1977-1207.

Det finnes en rekke reaksjoner som åpenbart har et pønalt preg, men som allikevel ikke regnes som straff i straffelovens forstand.

Eksempler på dette er tilleggsskatt etter ligningslovens § 10-2 eller parkeringsgebyr etter veitrafikkloven § 31 a. Å bli dømt til å betale en betydelig erstatning kan nok oppfattes som et stort onde, selv om heller ikke dette defineres som straff.

Heller ikke inndragning, overføring til tvunget omsorg i spesialhelsetjenesten eller tvunget psykisk helsevern er definert som straff. Selv om også disse reaksjonene kan oppfattes som meget inngripende overfor den som blir utsatt for dem, er det her andre hensyn enn

hensikten om å bli påført et onde som ligger bak. Ved overføring til psykisk helsevern vil det være vurderinger om vedkommende er i stand til å ta vare på seg selv, er en fare for omgivelsene o.l. som er avgjørende

Med straffarter menes de forskjellige typer straff som kan ilegges etter norsk lov, jfr strl § 15.

Her kommer en rangering av de ulike straffartene etter straffens strenghet, i kronologisk rekkefølge:

Ubetinget fengsel (forvaring⁴)

Samfunnsstraff

Betinget fengselstraff

Ubetinget bot

Betinget bot

Straffeutmålingsutsettelse

Denne listen bygger på Eskeland sin rangering av straffens relative strenghet⁵.

2.2 De bærende hensyn bak straffen

Man kan si at det er to forskjellige hovedtanker når det gjelder straffens formål og virkning: Den ene tanken bak hvorfor vi straffer hviler på såkalte prevensjonshensyn, herunder allmennpreventive og individualpreventive virkninger. Man straffer for å hindre uønskede handlinger.

Det andre svaret hviler på hevntanken. Den krenkelse man har vært utsatt for, skal altså gjengjeldes.

Disse tankesettene må begge vurderes som overordnede hensyn for straffen.

⁴ Når det gjelder forvaring, vil nok mange vurdere denne som mer alvorligere enn ubetinget fengsel, i særlig grad fordi en forvaringsdom kan vare livet ut

⁵ Strafferett (Eskeland), side 423

2.2.1 Straffens allmennpreventive virkning

Spørsmål knyttet til straffens allmennpreventive virkning går ut på hvorvidt straffen virker avskrekkende på samfunnsborgerne, andre enn domfelte. Altså, hvorvidt de lar være å begå straffbare handlinger fordi de vet at de risikerer å bli straffet.

I hvilken grad det å bli straffet eller straffeforfulgt har en allmennpreventiv virkning, er svært vanskelig å måle. Det kan imidlertid være liten tvil om at den allmennpreventive virkningen varierer ut i fra hva slags lovbrudd man står overfor og hvilken straff man kan forvente å få ved et brudd på dette.

Den allmennpreventive effekt henger imidlertid nært sammen med oppdagelsesrisikoen. Et lovbrudd som er belagt høy straff, vil i mange tilfeller miste sin allmennpreventive effekt hvis risikoen for å bli tatt er lik null.

Når det gjelder en seksualforbrytelse som voldtekt, er det slett ikke sikkert at strengere straffer ville ha ført til at færre lovbrudd. Den moralske fordømmelsen kan nok være vel så stor uavhengig av straffenivået.

Ved å kjøre for fort har straffen en åpenbar allmennpreventiv effekt, da den moralske fordømmelsen ved slike lovbrudd ikke er særlig fremtredende.

Når det gjelder vinningsforbrytelser må man nok si at den potensielle straffen ved å bli tatt og risikoen for å bli tatt, ofte måles opp i mot gevinsten ved ikke å bli tatt.

Ved smugling og salg av narkotika kan fortjenesten være så stor at streng straff på dette området antakeligvis har en sterk allmennpreventiv effekt. Mange ville nok smuglet narkotiske stoffer i stor skala hvis de ikke risikerte en streng straff.

I relasjon til dette viser jeg til en uttalelse av Anders Bratholm⁶ i forbindelse med spørsmålet om utvidelse av strafferammen til 21 år for de groveste narkotikaforbrytelsene. Bratholm anfører at nettopp under slike forhold vil en meget streng strafferamme kunne ha

⁶ NOU 1982: 25 side 9

en særlig positiv allmennpreventiv effekt. Han legger dessuten til at straffetrusselen antagelig også vil ha en positiv markeringseffekt i forhold til potensielle brukere og ellers i samfunnet. Det skal imidlertid nevnes at Straffelovrådet i henhold til nevnte NOU anser det viktigere for straffebestemmelsens allmennpreventive virkning at grensekontrollen og narkotikapolitiets spanings- og etterforskningsvirksomhet er mer effektiv enn streng straff. Et annet aspekt er at det kan variere hvem straffen virker allmennpreventivt på. Såkalt vellykkede kan føle at de har mer å tape enn mennesker som befinner seg nederst på samfunnets rangstige. En stor del av de sterkt belastende narkomane lever ett liv som undergraver ethvert menneskes selvrespekt i den evige kampen etter stoff. Mange reiser derfor spørsmål om i hvilken grad en bot eller fengselstraff virker allmennpreventivt overfor denne gruppen.

At det er store usikkerhetsmomenter knyttet til straffens faktiske allmennpreventive virkninger, er det liten tvil om. Imidlertid ser man at både lovgivere, domstoler og juridisk litteratur fremhever allmennprevensjon som en viktig grunn til å straffe.

Straffens allmennpreventive virkning har i flere dommer uttrykkelig blitt vektlagt i skjerpene retning i forhold til straffenivået, men også som et argument for å vektlegge handlingens objektive grovhet.

Et eksempel der Høyesterett tillegger den objektive grovhet vekt er Rt-2005-343. Her blir det på side 16 uttalt: ” *Ved utmåling av straff for grove narkotikaforbrytelser vil de allmennpreventive hensyn veie tungt*”.

2.2.1 Straffens individualpreventive virkning

Hovedmål: Straffen skal hindre at vedkommende som er blitt straffet begår nye lovbrudd. Straffen skal virke individualpreventiv på tre måter:

Ved å uskadeliggjøre:

Den som begår handlingen er forhindret fra å foreta seg straffbare handlinger. Her til lands skal dette ideelt skje gjennom fengselstraff og forvaring.

Det kan reises tvil om straffens uskadeliggjørende effekt, da de fleste fengselsstraffer er korte og forvaring lite benyttet. Det er først og fremst overfor de svært aktive og tilbakefallende kriminelle vinningsforbryterne den uskadeliggjørende effekten de senere år har stått sentralt.

Når det gjelder de sentrale aktørene i den organiserte narkotikaomsetningen, vil lange fengselsstraffer innskrenke deres muligheter til å styre sine omfattende og samfunnsskadelige aktiviteter betraktelig, og således ha en synlige allmennpreventiv effekt. Dessverre ser man at en del innsatte klarer å drive med kriminalitet selv under soningen. At omsetning og bruk av narkotika finner sted i norske fengsler er meget uheldig og er trolig noe man ikke klarer å få bukt med, tiltross for at salg av narkotika i fengsler fører til strengere straff enn salg utenfor.

Ved de øvrige straffarter berøres ikke lovbryteren friheten, og de har derfor heller ingen like åpenbar uskadeliggjørende effekt. Rettighetstap kan også være effektivt, men er lite praktisk overfor narkotikaforbrytelser.

Straffens avskrekkende effekt:

Dette går på at straffen oppleves så negativ på lovbryteren at vedkommende ikke begår nye lovbrudd. I hvilken grad en slik virkning oppstår, finnes det liten forskning om⁷.

Det kan synes som om lovbryterens sosiale miljø og personlighet er viktigere enn hva slags straff vedkommende får⁸.

Når det gjelder narkotikaomsetning med et profesjonelt preg hvor det ofte vil ligge grundig planlegging og rasjonelle overveielser bak, er det grunn til å tro at lange fengselsstraffer har en avskrekkende effekt.

Det er også en målsetning å fange opp unge mennesker som utforsker narkotika på et tidlig stadium, og det er rimelig å anta at tydelige reaksjoner virker avskrekkende overfor denne gruppen.

På den annen side, når det gjelder narkomanes omsetning av stoff hvor motivet er å skaffe penger til eget forbruk, vil nok frykten for straff ofte komme i skyggen av å få tilfredsstilt

⁷ Ot.prp.nr 90 (2003-2004), side 79.

⁸ Forbrytelse og straff, Slettan og Øie, side 13

egen rusavhengighet.

Straffens forbedrende virkning:

Etter straffegjennomføringslovens § 3 første ledd skal kriminalomsorgen ved gjennomføringen:» *legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger*». Spørsmålet man kan stille seg er om dette er mer en ideell målsetning snarere enn reell. Jeg tenker da på den dystre tilbakefallsprosenten, altså den store andelen som blir dømt for nye straffbare forhold.

Andenæs skriver⁹:» *Det er naturlig i en velferdsstat at man prøver å hjelpe en domfelt lovbryster til å få sitt liv inn på et bedre spor, men man skal ikke ha overdrevne forventninger til virkningene av innsatsen*».

Når det gjelder de narkomane vil den enkeltes motivasjon for rehabilitering og muligheten til å gi et soningstilbud som tilbyr rehabilitering, samt oppfølging etter soning være viktige faktorer for at straffen skal ha en forbedrende virkning.

2.2.2 Gjengjeldelse

I den vestlige verden er det de preventive hensyn som det legges klart sterkest vekt på. Slik har det også vært i de siste par hundre år.

Samtidig vet man at det er et menneskelig trekk å ville ta igjen hvis man har blitt utsatt for en krenkelse. Gjengjeldelsesteorien har ikke til hensikt å hindre fremtidige lovbrudd.

Tidligere professor i strafferett Francis Hagerup formulerte seg slik:»*Trangen til å gjengjelde ondt med ondt er dypt begrunnet i den menneskelige natur*».

⁹ Straffen som problem, side 48

Mange vil nok oppleve det slik at rettferdighet og gjengjeldelse, kan være to sammenfallende størrelser.

Gjengjeldelse er imidlertid et hensyn som ikke eksplisitt er uttrykt av lovgiver eller domstolene som et argument for å straffe.

Det er lettere å vektlegge gjengjeldelse når man selv har blitt utsatt for ekstrem urett. Jo nærmere man befinner seg krenkelsen, altså om man er fornærmet eller pårørende eller mer perifer, kan ha en klar sammenheng med ønsket om økt straffenivå.

I Ot.prp nr 90 om nye straffeloven uttaler departementet følgende: ¹⁰ «For samfunnet som helhet er det ikke gunstig at de som har vært utsatt for lovbrudd, går med en følelse av at krenkelsen burde vært gjengjeldt, eller en videre krets av befolkningen på grunn av lovbruddene føler en fredsforstyrrende angst som de burde være beskyttet mot....»

I forhold til den som har blitt narkotikamisbruker er det imidlertid ikke, for de aller fleste tilfeller, noen klar gjerningsmann¹¹.

Å profitere på andres stoffavhengighet er forkastelig, men noen klar gjerningsmann og fornærmet, slik man for eksempel ser i voldssaker, er det som hovedregel ikke tale om i narkotikasaker. På denne bakgrunn er det gode grunner som taler for at kravet om gjengjeldelse ikke er fremtredende i narkotikasaker.

Straffeloven har visse regler som i en viss utstrekning anerkjenner gjengjeldelse, jeg tenker da på reglene i strl § 228 tredje ledd om provokasjon og strl § 56 litra b som er en generell bestemmelse som kan føre til nedsettelse av straffen på grunn av berettiget harme.

2.3 En kort presentasjon av de øvrige hensynene av betydning for straffenivået

Man kan ikke oppstille alle hensynene som kan ha betydning for straffenivået. Andenæs benytter seg av en tredeling av hensynene; handlingens objektive grovhet, omstendigheter

¹⁰ Ot.prp nr 90 (2003-2004) side 80

¹¹ Jeg ser da bort i fra de tilfeller hvor det selges systematisk til utsatte grupper som for eksempel skoleelever. I slike tilfeller vil nok gjerningsperson og fornærmet være mer tydeliggjort.

ved lovbrøyteren og de øvrige momenter. Jeg vil svært kort presentere denne inndelingen med de fremtredende underpunktene, da det i strafferetten ofte vil være et samvirke og glidende overganger mellom disse, især i forhold til handlingens objektive grovhet og motivet.

2.3.1 Handlingens objektive grovhet

Man ser her på hva som er resultatet av lovbruddet. Dette gjøres ved å se på hva som faktisk har skjedd, altså hvilken grovhet handlingen har. Den objektive grovhet fremstår ikke sjelden som en kvantitativ størrelse, for eksempel hvor mye man har overskredet fartsgrensen eller verdien på tyvegodsset.

Et typisk moment knyttet til handlingens objektive grovhet ved narkotikaforbrytelser, er hva slags stoff man står overfor. Dette er imidlertid tema i oppgavens punkt tre.

Et eksempel på et annet område enn narkotikaforbrytelser hvor handlingens grovhet kommer til uttrykk, er skillet mellom simple og grove forbrytelser. Det fremgår av strl § 258 en liste over forhold som man skal legge særlig vekt på i vurderingen av om tyveriet er grovt: om det er begått ved innbrudd, om tyveriet gjelder betydelig verdi, om lovbrøyteren har vært utstyrt med våpen, sprengstoff eller lignende.

2.3.2 Omstendigheter ved lovbrøyteren

Det er en rekke omstendigheter som er relatert til gjerningspersonen som kan få betydning ved straffutmålingen¹².

Subjektiv skyld:

Gjerningspersonenes subjektive skyld er et meget viktig moment ved straffutmålingen.

¹² De ulike momentene knyttet til omstendigheter ved lovbrøyteren er ikke uttømmende, da oppgavens problemstilling ikke tillater en inngående behandling av dette.

Handlinger begått med forsett fører vanligvis til en strengere straff enn handlinger begått av uaktsomhet, grov uaktsomhet til strengere straff enn simpel uaktsomhet, og det er et skjerpene moment at handlingen er begått med overlegg eller med hensikt¹³.

Etter strl § 162 har uaktsomme narkotikaforbrytelser en øvre straffe ramme på 3 år, jfr strl 162 fjerde ledd. De forsettlige overtredelsene straffes med fengsel inntil 21 år, jfr strl 162 tredje ledd annet punktum.

Motivet:

Motivet faller tradisjonelt utenfor handlingens objektive grovhet. Motivet i narkotikaforbrytelser er i mange tilfeller nært knyttet opp til handlingens objektive grovhet, og vil av den grunn bli behandlet nærmere.

Som Andenæs skriver¹⁴: ” *Den bevisste tilføyelse av en grov krenkelse er også subjektivt mer lastverdig enn tilføyelsen av en mindre krenkelse. Men om den objektiv grovhet er den samme i to tilfelle, kan skylden være forskjellig og omvendt. Skyld er i denne sammenheng noe annet enn det krav om forsett eller uaktsomhet som er et vilkår for straff. Det er mer et uttrykk for graden av moralsk fordømmelse av handlingen”*

Et eksempel der den moralske fordømmelsen ikke er fremtredende, er familiefaren som stjeler mat for å forsørge familien.

Ved omsetning av narkotika ligger det ofte et profittmotiv bak. Det samme gjelder befatningsmåter som bl.a. innførsel og oppbevaring av store kvanta. Omfattende rettspraksis tillegger et profittmotiv skjerpene vekt for straffenivået. Dette behandles på oppgavens side 50.

Det er heller ikke slik at når motivet bak selve profittmotiv er mindre moralsk forkastelig, for eksempel en far som gjennom salg av narkotika sparer til datterens kreftoperasjon, vil dette automatisk føre til en lavere straff. Tvert i mot fremgår det av rettspraksis at når det først foreligger et profittmotiv, er det de allmennpreventive hensynene som veier tyngst.

¹³ Gjengivelse fra Forbrytelse og Straff, side 180.

¹⁴ Alminnelig Strafferett, side 463

I Rt-2000-929 fungerte en familiefar som kurèr, hans motiv var å skaffe penger til familien. Et slikt profittmotiv ble imidlertid ikke tillagt noen vekt i formildende retning. Et annet eksempel fra straffeloven som vektlegger profittmotivert kriminalitet i skjerpende grad, er forarbeidene til strl § 34 a (inndragning). Denne bestemmelsen har som hovedformål å ramme profittmotivert kriminalitet. I Rt-2003-897 ble det fortatt en utvidet inndragning av utbytte fra narkotikaomsetning, jfr strl § 34 a.

Miljøforhold:

Gjerningspersonens oppvekstvilkår kan også bli tillagt vekt. Det kan i enkelte tilfeller være lettere å forstå en persons handlinger, hvis vedkommende har hatt en tøff oppvekst.

Tilståelse:

Det følger av strl § 59 at retten skal ta i betraktning ved straffutmålingen at siktede har gitt en uforbeholden tilståelse. I uttrykket «uforbeholden tilståelse» ligger det ikke noe ubetinget krav om en reell reduksjon, kun at dette er et moment som taler i formildende retning ved vurderingen i den konkrete sak. Relevant vil være hvilken betydning tilståelsen har for oppklaringen av saken.

I Rt-2006-1118 hadde en mann i hovedsak oppbevart 328 gram hasj med lav styrke grad og gitt en uforbeholden tilståelse. Dette ble tillagt en viss vekt ved straffutmålingen.

Det finnes dessuten en rekke dommer på at politisamarbeid tillegges vekt i formildende retning på grove narkotikaforbrytelser. Et eksempel på dette er Rt-2005-1070¹⁵.

Alder:

Gjerningspersonens unge eller høye alder kan være et formildende moment.

Tidligere straffbare forhold:

Hvis man er tidligere straffet, kan dette resultere i en strengere straff ved straffutmålingen ved nye lovbrudd, selv om det ikke er grunnlag for å skjerpe straffen etter strl § 61.

¹⁵ Rt-2004-643 behandles nærmere på side 43

Rt-2004-643 reiste spørsmålet om fradrag på grunn av høy alder og skjerpelse på grunn av tidligere straffbare forhold.

Saken dreide seg om straffutmåling for innførsel av 699 gram heroin. Høyesterett ga noe fradrag for domfeltes høye alder (nesten 76 år), men det ble ikke tillagt særlig vekt p.g.a. at han flere ganger tidligere var domfelt for liknende grove narkotikaforbrytelser.

2.3.3 Andre momenter

Det finnes en rekke omstendigheter som ligger helt utenfor handlingen som kan ha betydning for straffutmålingen¹⁶. Oppgavens ordlyd setter klare begrensninger for hvor omfattende jeg kan behandle dette.

Tidsaspektet er imidlertid en omstendighet som er særlig praktisk når det gjelder narkotikaforbrytelser.

Tidsaspektet:

Hvis det har tatt lang tid fra det straffbare forhold ble oppdaget og til saken kommer opp for domstolen, kan dette føre til redusert straff¹⁷. Ofte vil grove forbrytelser kreve en omfattende etterforskning, men også hvorvidt gjerningsmannen kan bebreides for et langt tidsforløp vil stå sentralt i en slik vurdering.

Rt-2005-1070 gjaldt kjøp og oppbevaring av i underkant av 2 kg hasj. I denne saken ble det tillagt noe vekt at saken hadde tatt lengre tid enn den burde¹⁸.

¹⁶ Alminnelig strafferett, side 472-476.

¹⁷ EMK art. 6 nr.1 kan også være aktuell ved langt tidsforløp, da siktede etter denne bestemmelsen har krav på å få behandlet en straffsiktelse innen "rimelig tid":

¹⁸ Rt-2005-1070 behandles nærmere på side 64

3 En nærmere vurdering av handlingens objektive grovhets betydning for straffnivået

3.1 De sentrale bestemmelsene på narkotikaforbrytelsene

De to bestemmelsene på narkotikaforbrytelser som jeg på en kortfattet måte i det følgende vil presentere er strl § 162 og legemiddeloven § 31 andre ledd, jfr § 24.

3.1.1 Legemiddeloven § 31 andre ledd

Overfor den som har en så liten mengde (1-2 brukerdoser) at det betraktes som til eget bruk, får legemiddeloven anvendelse. Etter NOU 1982: 25 side 41 er dette ”*en rent midlertidig besittelse av den art som normalt er forbundet med bruk*”.

Blir vedkommende tatt for omsetning selv om det er en liten mengde, får strl § 162 anvendelse. Det samme gjelder hvis man blir tatt med en større mengde, selv om det var beregnet på eget bruk, da det regnes som oppbevaring etter strl § 162.

Legemiddeloven § 31 annet ledd har en øvre strafferamme¹⁹ på fengsel i 6 måneder. Slike saker kan avgjøres ved forelegg, hvilket i stor grad blir benyttet²⁰. Skyldgraden er uaktsomhet.

Etter rundskriv fra Riksadvokaten av 05.07.06 kan forelegg benyttes der mengden av narkotisk stoff ikke overstiger 0,5 gram heroin, amfetamin og kokain, 10-15 gram hasj eller marihuana, 10-15 kilo khat, 5 tabletter ecstasy, 50 tabletter av de vanlige B-preparater²¹.

¹⁹ Strafferammen er et annet meget viktig moment i straffutmålingen som danner utgangspunktet og hovedregelen for hvilken ramme domstolen må dømme innefor.

²⁰ I følge Statistisk sentralbyrå ble forelegg i 2006 benyttet i 9429 av i alt 13245 saker.

²¹ Statens Legemiddelkontroll rangerer legemidler i A, B og C preparater ut fra en totalvurdering hvor bl.a. hvorvidt legemiddelet er egnet som rusmiddel tillegges skjerpene vekt. A preparater er de mest farlige (morfinbaserte legemidler). Rohypnol var klassifisert som et B-preparat, så ble det et A preparat, men er nå forbudt i Norge.

Man ser her hvordan handlingens objektive grovhet i form av mengde virker styrende på påtalemyndighetens praksis for bruk av forelegg.

3.1.2 En kort presentasjon av strl § 162

Strl § 162 er straffelovens bestemmelse som omhandler narkotikaforbrytelser²². Den ble vedtatt i 1968. Den var da myntet på de alvorligste narkotikaforbrytelser, og ble omtalt som ”proffparagrafen”.

Den øvre strafferamme²³ for narkotikaforbrytelser var fram til 1964 6 måneders fengsel. I 1964 ble den hevet til 6 år, i 1972 til 10 år, 15 år i 1981 og siste skjerpelse var 21 år i 1984. Det har altså foregått en skjerpelse av den øvre strafferamme over tid.

I 1984 fikk loven den form og innhold som den har i dag.

Formålet med § strl 162 *”fra lovgiversynspunkt er det spredningen av narkotika i befolkningen med derav følgende narkotikamisbruk man er interessert i å forhindre”*²⁴.

Gjerningsbeskrivelsen:

Bestemmelsens første ledd retter seg mot den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar narkotika²⁵. Det straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år

²² Utbytteheleri i forbindelse med narkotikaheleri rammes av strl 317. Dette faller imidlertid utenfor oppgaven.

²³ Strafferammen kan defineres som angivelsen om fengsel, bot, eller begge deler kan idømmes, og hvor kort eller lang fengselsstraffen kan være. Strafferammen er det i likhet med resten av straffebudet lovgivers oppgave å utforme.

²⁴ NOU 1982: 25, side 38.

²⁵ Hva som til enhver tid defineres som narkotika reguleres av Forskrift for narkotika av 30.juni 1978. Denne viser til narkotikalistene, som fastsettes av helsedirektøren.

Andre ledd omhandler de grove narkotikaforbrytelsene, og har en øvre strafferamme på 10 år.

Hvorvidt overtredelsen er grov avgjøres på bakgrunn av en totalvurdering. Det skal her legges særlig vekt på hva slags type stoff det gjelder, kvantumet og overtredelsens karakter. Tredje ledd har en strafferamme fra 3-15 år ubetinget fengsel. Under særdeles skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 21 år idømmes.

Fjerde ledd retter seg mot uaktsomme narkotikaforbrytelser og har en øvre strafferamme på 2 år.

Bestemmelsen rammer også medvirkning, jfr femte ledd.

Skyldkravet : Med unntak av bestemmelsens fjerde ledd, er skyldkravet i strl § 162 forsett, jfr strl § 40. Forsettet må dekke alle elementene i gjerningsbeskrivelsen.

Da ikke alle narkotikaforbrytelser er av like stor alvorlighetsgrad, kan man se på tredelingen av strl 162 som et trappetrinnsystem med økende strafferamme etter forbrytelsens alvorlighetsgrad, herunder spredningsfare. Bestemmelsens utforming har også en prosessuell side. Jo mer alvorlig overtredelse, desto høyere krav stilles til hvem som har påtalekompetanse²⁶. Tredelingen kan på denne bakgrunn ses på som et utslag av prinsippet om forholdsmessighet²⁷.

3.2 En nærmere vurdering av de komponenter som har betydning for handlingens objektive grovhet.

Betydningen av hvilket stoff det dreier seg om

²⁶ Når det gjelder påtalespørsmålet kan politiet reise tiltale etter strl 162 første ledd, jfr fjerde og femte ledd, jfr strlprl § 67 annet ledd bokstav c. Statsadvokaten har påtalekompetanse etter strl § 162 andre ledd og tredje ledd første pkt, jfr strprl § 66. Mens riksadvokaten avgjør påtalespørsmålet etter tredje ledd andre pkt., jfr strprl 65

²⁷ Forholdsmessighetsprinsippet i norsk strafferett er et ulovfestet prinsipp om at straffen skal stå i samsvar med lovovertrædelsen

Ifølge strl § 162 annet ledd annet punktum skal det legges særlig vekt på hvilket stoff det dreier seg om. Straffutmålingen vil derfor i betydelig grad bero på stoffets art.

Lovteksten foretar ingen rangering av de ulike stoffene eller hvilke momenter man skal legge vekt på i en slik vurdering av farligheten, altså hva som gjør at det ene stoffet er farligere enn ett annet. Det fremgår heller ikke av rettspraksis eller forarbeider noen utømmende liste over momenter knyttet til farligheten til hvert enkelt stoff. Derimot finnes det enkelte dommer som vurderer farligheten til enkelte stoff ved å sammenligne det med andre stoffer. Disse dommene vil jeg i det følgende komme nærmere i på, da de kan si noe om hvilken vekt de ulike momentene i en farlighetsvurdering har å si for straffbarheten. Anerkjent medisinsk kunnskap om de forskjellige stoffene vil også bli trukket inn, da rettspraksis kan være ufullstendig.

Rangeringen av de ulike stoffene beror altså på en totalvurdering. Først vil jeg foreta en rangering av de ulike stoffenes farlighet slik at det stoffet med høyest farlighet blir behandlet først. Nærmere om hva som ligger til grunn ved farlighetsvurderingen blir behandlet under punkt 3.4²⁸:

3.3 En kort rangering etter stoffets farlighet

1. Heroin. Heroin regnes som det farligste stoffet. Dette kommer til uttrykk gjennom omfattende og langvarig rettspraksis. Det fremgår også av NOU: 25 1982 side 43 at heroin regnes som det farligste stoffet.

2. Kokain. Det fremgår av Rt-1996-1726 at kokainsakene bør ligge i det øvre sjikt av amfetaminsakene.

3. Ecstasy. Det fremgår av Rt-1996-170 at ecstasy er mer skadelig enn amfetamin, og at straffutmålingsnivået bør ligge noe høyere.

²⁸ Listen er ikke utømmende i forhold til antallet narkotiske stoffer.

4. Amfetamin (Metamfetamin).

Metamfetamin er et relativt nytt stoff i Norge. Det synes noe uklart hvordan stoffets straffbarhet skal vurderes i forhold til amfetamin.

Rt-2007-583.. Om metamfetamin uttalte førstvoterende *Metamfetamin antas å ha et større ruspotensiale enn amfetamin, og styrkegraden var klart høyere enn hva som kan sies å være det vanligste. Disse forhold må hensyntas ved straffutmålingen...*

I hvor stor grad dette faktisk hadde å si for straffutmåling i denne saken, er det imidlertid vanskelig å si noe sikkert om, da saken besto av en rekke momenter i både straffskjerpene og formildende retning.

Riksadvokaten er imidlertid av den oppfatning at metamfetamin bør bedømmes på samme måte som amfetamin²⁹.

5.Rohypnol. Det er fastslått i Rt-2002-599 at Rohypnol er farligere enn hasj, og at straffenivået bør ligge noe høyere. Dette har blitt etterfulgt i bl.a. Rt-2003-413 og Rt-2004-532.

6.Hasj

7.Khat

Piller:

Når det gjelder piller er det vanskelig i en slik oppgave å foreta noen uttømmende opplystning. Piller finnes i en bred sammensetning av virkestoffer og styrkegrader, og

²⁹ Dette fremgår av skriv fra Riksadvokaten av 19.11.07.til statsadvokatene, politimestrene og sjefen for Kripos.

Grunnlaget for dette er svar fra speisalister fra bl.a. Folkehelseinstituttet hvor det synes vanskelig å påvise sikre, betydelige forskjeller i farlighet mellom amfetamin og metamfetamin gjennom sammenligning av rusdoser, inntaksmåte, gjennomsnittlig styrkegrad og avhengighetsskapende virkning.

rommer således alt fra smertestillende B-preparater (for eksempel Paralgin Forte) til opioider.

3.4 En nærmere inndeling av farligheten

Jeg finner det hensiktsmessig å dele inn farligheten i følgende punkter: Risikoen for akutt forgiftning, avhengighet, langtidsskade, adferdsrisiko/korttidsskader og spredning til nye brukergrupper.

3.4.1 Risikoen for akutt forgiftning³⁰

Overdose hos misbrukere defineres som inntak av rusmidler i slike mengder at respirasjon og hjertefunksjon blir alvorlig kompromittert, med mulighet for dødelig utgang om hjelp ikke gis raskt.³¹ Overdose kan imidlertid også finne sted ved at det aktuelle narkotikum tas sammen med andre stoffer (kombinasjonsrus behandles som et eget underpunkt) som kroppen reagerer på, slik at det i og for seg ikke er en vesentlig mengde som er den utløsende faktor.

3.4.1.1 Stoffets konsentrasjon/brukerdose

Det er naturligvis stor forskjell på hvor konsentrert (potent) stoffet er:

I følge Finn Haugen³² vil ett gram heroin (med en renhetsgrad på 40%) utgjøre ca 20-25 brukerdoser. Ett gram amfetamin utgjør 5-10 brukerdoser, ett gram kokain utgjør omtrent 4

³⁰ Overdose og akutt forgiftning brukes i følge e-post fra Tormod Bønæs til undertegnede i praksis synonymt

³¹ Definisjon hentet fra Rusmiddelbruk, Jon Erik Berg, side 54

³² Håndbok i Strafferett, side 149-158

brukerdoser, mens tilsvarende mengde hasj med den samme renhetsgrad utgjør i underkant av 2 brukerdoser.

Ved å spørre 6 tilfeldige rusmisbrukere i området rundt kjøpesenteret Byporten til nedre del av Karl Johans gate, fikk jeg følgende svar:

En brukerdose heroin 0,2- 0,25 gram³³, kokain består av 0,1-0,2 gram, hasj 0,5 gram, amfetamin 0,2- 0,25 gram³⁴.

Når det gjelder heroin er brukerdosene som Haugen angir altså vesentlig lavere enn de brukerdosene misbrukerne jeg snakket med opererer med.

Det finnes også en rekke andre stoffer. Poenget er imidlertid å illustrere at det er altså stor forskjell på hvor potent de forskjellige stoffene er.

Det er en klar sammenheng mellom stoffets konsentrasjon og risikoen for overdose. Som utgangspunkt: Jo mer potent stoffet er, dess større sjanse for overdose. På den annen side kan de ulike stoffene blandes med diverse tilsetningsstoffer som kan øke risikoen for akutt forgiftning.

3.4.1.2 Kombinasjonsrus kan øke risikoen dramatisk for akutt forgiftning:

Bruk av enkelte narkotiske stoffer kan i kombinasjon med andre narkotiske stoffer gi en forsterket ruseffekt. Dette kalles kombinasjonsrus. Kombinasjonsrus kan imidlertid gi spesielt farlige virkninger. Det følger av rettspraksis at muligheten for farlig kombinasjonsrus er et moment som har betydning i skjerpene retning i vurderingen av stoffets farlighet.

I Rt-2002-599 dreide seg om straffeutmåling ulovlig innførsel av 75000 Rohypnoltabletter samt forsøk på innførsel av ytterligere 57000 tabletter.

I saken kom sakkyndig med en utredning hvor Rohypnol ble sammenlignet med hasj.

³³ En av misbrukerne opplyste selv å bruke så mye som 0,6 gram heroin per injeksjon, men sa at dette var mer en vanlig.

³⁴ Hvis man kjøper en såkalt "kvartering" som opprinnelig besto av 0,25 gram, får man av de fleste dealere i dag kun 0,2 gram. Man kan også risikere å få kun 0,17-0,18 gram ved kjøp av en såkalt "kvartering".

Når det gjelder kombinasjonsrus vises det i denne utredningen til at det av analyser av biologiske prøver fra overdosetilfeller, fremkommer at Rohypnol ofte er inntatt i kombinasjon med heroin, hvilket forsterker heroinens pusthemmende effekt. Det fremkommer videre at Rohypnol kombinert med heroin kan føre til respirasjonsstans ved inntak av lavere dose heroin enn om heroin hadde vært inntatt alene. Sakkyndig peker også på statistikk som viser at Rohypnol er inntatt sammen med heroin i ca. 25-30% av overdosetilfellene med heroin.

På side 604 uttaler førstvoterende: ” *Straffenivået ved ulovlig befatning med Rohypnol må etter mitt syn ta hensyn til at rusvirkningen øker sterkt ved kombinasjonsrus, at den i kombinasjon med heroin øker risikoen for overdose, og at den er mer avhengighetsskapende enn hasj...* ”

At farene som Rohypnol kan gi i kombinasjon med heroin vektlegges i skjerpene retning for straffenivået, kommer fremgår i klare ord av denne dommen.

Alkohol kan også kunne potencere ruseffekten i blanding med narkotika, for eksempel alkohol og diazepam³⁵, alkohol og heroin.

3.4.1.3 Inntaksmåte

Hvordan man inntar stoffet kan ha mye å si for sjansen for akutt forgiftning.

Når det gjelder heroinmisbruk, er sprøyteform den klart farligste inntaksmåten. Faren for overdosedødsfall øker dramatisk hvis stoffet injiseres med sprøyte. Dette fordi det kan være vanskelig å anslå styrkegraden til stoffet før bruk, og dermed beregne rett dose. Når man først har satt en sprøyte er det heller ingen ”angreknapp”, i motsetning til for eksempel ved røyking hvor man kan regulere inntaket på en mer kontrollert måte. Som kjent er heroin et meget potent stoff som ved sprøyteinntak medfører en stor påkjenning for kroppen, og således økt risiko for akutt forgiftning.

³⁵ Diazepam tilhører gruppen benzodiazepiner (akkurat som Rohypnol)

Risikoen for akutt forgiftning er altså en viktig faktor for at heroin regnes som det farligste stoffet. Også bruk av kokain, amfetamin og ecstasy kan medføre akutt forgiftning. Dette gjelder også selv om det ikke benyttes sprøyte.

Et viktig poeng: I forhold til straffnivå påvirkes ikke dette av hvordan man velger å innta stoffet, men ut i fra hvilket potensial stoffet har. Stoffets renhetsgrad kan imidlertid få betydning for hvilke inntaksmåter som er aktuelle, dette blir behandlet nærmere på side xx.

3.4.2 Adferdsrisiko og kortidsskader³⁶

Heroin:

Virkninger som ofte er fremtredende er redusert kritisk sans, økt risikovillighet og nedsatt reaksjonsevne.

Kokain:

Kokain gir brukeren en følelse av å være ovenpå, men kan også føre til bisarr og voldelig adferd. Bruk av kokain kan også gi seg utslag i form av rastløshet, opphisselse og følelse av panikk/sterk engstelse. Kokainbruk kan også medføre hjertebesvær i form av rytmeforstyrrelser og infarkt.

Ecstasy: Økt puls, kroppstemperatur og blodtrykk, sammenholdt med at ecstasy fører til økt energi og følgelig økt fysisk aktivitet, kan føre til betydelig belastning på indre organer som bl.a. hjerte, lever og nyrer. Dette har resultert i bl.a. hjerteinfarkt, overoppheting og kollaps. Større doser kan medføre økt risiko for paranoia, psykoselignende tilstander, panikk og angst,

Amfetamin:

³⁶ Den medisinske kunnskapen i dette punktet er i hovedsak basert på faktaark om de ulike stoffene fra Helsedirektoratet.

Stoffets virkninger har klare likhetstrekk med kokain (selv erfarne stoffmisbrukere kan ha store vanskeligheter med å skille mellom stoffene).

I følge Tormod Bønes ved Kripos³⁷, vil inntak av stoffmengder som går ut over medisinske doseringer, vil både amfetamin og metamfetamin gi en rusfølelse som gir seg til kjenne ved redusert konsentrasjonsevne, heving av stemmeleiet, reduksjon i hukommelse og innlæringsevne, samt kritikkløshet. Spesielt synes risikoen for å ta sjanser, utøve vold og aggresjon å være høy.

Vrangforestillinger kan også inntreffe hvis amfetamin brukes flere dager i strekk.

Rohypnol:

Den vanligste reaksjonen ved bruk av Rohypnol er sløvhet og søvnighet. En del opplever også oppstemthet. Mange bruker også tablettene for å hindre depresjon som ofte kommer etter bruk av heroin eller kokain³⁸. Aggressivitet og voldelighet kan også forekomme.³⁹

Hasj:

Svekket oppmerksomhet og avstandsbedømmelse, likegyldighet, svekket kortidsminne. Store doser kan medføre forfølgelsesforestillinger og forvrengt virkelighetsoppfatning.

3.4.3 Avhengighet⁴⁰

Heroin:

Det er bred enighet om at heroin er sterkt avhengighetsskapende. På et oversiktskart utarbeidet av professor dr. med. Jørg Mørlands ved Nasjonalt folkehelseinstitutt rangeres

³⁷ E-post til undertegnede av 14 april 2008

³⁸ Lommelegen.no- artikkel av dr Roar Pedersen Rohypnol: harmløs partydop eller tung narkotika?

³⁹ Folkehelseinstituttet.no- fakta om Benzodiazepiner.

⁴⁰ Den medisinske kunnskapen på dette punktet basert på faktaark fra Helsedirektoratet, der det ikke fremgår noe annet.

den avhengighetsskapende virkningen til heroin som en kjent og sterk effekt, hvilket er den høyeste angivelsen etter dette oversiktskartet.

Kokain:

Kokain er også et sterkt avhengighetsskapende stoff. Når det gjelder toleranseutvikling, må ikke dosen kokain økes i så stor grad for å oppnå samme virkning som ved bruk av heroin.

Ecstasy:

Faren for avhengighet ved bruk av ecstasy vurderes som moderat. I Rt-1996-170 fungerte professor dr med Jørg Mørland som sakkyndig, der han vurderte faren for å utvikle avhengighet ved bruk ecstasy lavere enn ved amfetamin.

Amfetamin:

Amfetamin er et sterkt avhengighetsskapende narkotikum. I dr.med Jørg Mørlands oversiktskart vurderes avhengigheten knyttet til amfetamin som en kjent og sterk effekt, hvilket er den høyeste grad kategori etter dette skjema.

Rohypnol:

I Rt-2002-599 fungerte professor Asbjørg S. Christophersen ved rettsstoksiologiske institutt som sakkyndig hvor hun uttaler på side 601: *"Benzodiazepiner har generelt et avhengighetsskapende potensial. Det regnes imidlertid for å være mindre enn for eksempel morfin.....Det kan være vanskelig å avslutte benzodiazepinbruk pga avhengighet"*.

Ifølge oversiktsskjemaet til dr.med. Jørg Mørland er det en kjent effekt at Rohypnol er avhengighetsskapende. Stoffets avhengighetsskapende virkning rangeres i den nest høyeste kategori.

Hasj:

Hasj kan gi fysisk tilvenning, men i langt mindre grad enn stoffer som heroin, kokain, amfetamin og ecstasy.

I Rt-2002-599 uttaler sakkyndig på side 602:” *Det avhengighetskapende potensial for benzodiazepiner kan antagelig grovt sammenlignes med det man ser for cannabis*”.

3.4.4 Langtidsskader

Heroin:

Dårlig fysisk form, herunder sliten og mager, nedsatt initiativ og følelsesmessig ubalanse er svært ofte følger av langvarig bruk av heroin⁴¹

Ecstasy vs. amfetamin:

I Rt-1996-170 ble det foretatt en sammenligning av amfetamin og kokain. Sakkyndig dr med Jørg Mørland pekte på at faren for å utvikle avhengighet var mindre ved ecstasy enn ved amfetamin.

Selv om risikoen for avhengighet ved bruk av ecstasy er mindre enn ved amfetamin, velger Høyesterett å vektlegge de medisinske skadevirkningene størst vekt, da faren for hallusinogene virkninger (falske sanseopplevelser) og livstruende situasjoner vurderes som høyere ved ecstasy enn ved amfetamin.

Kokain:

Utstrakt og langvarig kokainbruk kan resultere i irritabilitet, søvnløshet og mistenksomhet, og i noen tilfeller også hallusinasjoner og paranoia. Redusert seksualdrift er ofte et resultat av langvarig bruk (i motsetning til i tidlig fase som kan gi økt seksualdrift). Hull i veggen mellom neseborene kan også forekomme, da kokain er lokalirriterende (forutsetter sniffing).

Ecstasy: Når det gjelder de medisinske skadevirkningene tyder omfattende studier på at ecstasybruk kan føre til redusert hukommelse. Når det gjelder psykiske sykdommer, i form

⁴¹ Jfr. Folkehelseinstituttets faktaark for heroin

av blant annet depresjon, hos brukere av ecstasy, viser undersøkelsene at dette også kan skyldes bruk av andre rusmidler⁴².

Amfetamin:

Amfetaminbrukere har høy risiko for å utvikle sykdommer relatert til vitaminmangel og dårlig ernæring, dette fordi amfetamin nedsetter appetitten.

Amfetaminpsykose (har likhetstrekk med paranoid psykose) kan utvikles, da amfetamin i større mengder har hallusinogene virkninger og ofte fører til søvnløshet⁴³.

Ifølge e-post fra Tormod Bønnes ved Kripos, vil også depresjoner ofte være en følge av langvarig og massivt misbruk.

Rohypnol:

I Rt-2002-599 vektla sakkyndig at benzodiazepiner ved kronisk bruk kan fremkalle relativt plagsomme abstinensreaksjoner når medikamentbruket avsluttes.

Hasj:

I følge Folkehelseinstituttet tyder forskning på at hasj reduserer kroppens immunforsvar, og kan påvirke hormonbalansen med mulige menstruasjonsforstyrrelser hos kvinner og redusert sædcelleproduksjon hos menn. Langvarig bruk øker også risikoen for angst og depresjoner, samt utløse psykoser. Det er imidlertid ikke påvist at bruk av hasj fører til livsvarige hjerneskader.

3.4.5 Spredning til nye brukergrupper

Å hindre spredning av narkotiske stoffer er som nevnt et formål bak strl § 162.

⁴² Dette fremkommer av artikkelen Langtidseffekter av ecstasy fra Folkehelseinstituttet.

⁴³ Følger av faktaark fra Statens Helsedirektorat

Det er på denne bakgrunn en naturlig konsekvens at spredning til nye brukergrupper vurderes som straffskjerpene.

3.4.5.1 Inntaksmåte

Høyesterettspraksis viser at inntaksmåte har betydning i forhold til spredning til nye brukergrupper.

Tabletter:

Tablettformen gjør at det er lett å innta det narkotiske stoffet, hvor man ikke trenger sprøyter eller annet brukerstyr. De følgende dommene er eksempler på at narkotika som tilbys i tablettform er en skjerpene faktor når det gjelder stoffets farlighet.

Rt-1996-170 gjaldt salg av 370 ecstasytabletter. Om det forhold at ecstasy er et stoff som tilbys i tablettform uttalte førstvoterende dommer jfr side 171:” *Særlig er det grunn til å reagere strengt på spredning av ecstasy. Stoffets tilbys i tablettform. Dette kan medføre mindre motforestillinger mot å bruke dette stoffet enn andre narkotika stoffer. Ecstasy tilbys i ungdomsmiljøer hvor brukerne gjerne ikke har hatt befatning med narkotika tidligere. Det er derfor meget viktig å søke og motvirke utbredelse av dette farlige stoffet*”.

I Rt-2003-413 og Rt-2004-532 som begge gjaldt innførsel av Rohypnoltabletter, ble det igjen understreket og vektlagt i skjerpene retning av Høyesterett at stoffet appellerer til personer som vanligvis ikke er rusmisbrukere, da det fremstår i pilleform.

Sniffing:

I Rt-1996-1726 ble inntaksmåten sniffing vektlagt som et avgjørende moment for hvorfor kokain bør vurderes som noe mer alvorlig enn amfetamin.

Saken dreide seg om innførsel av ca 2 kilo kokain samt omsetning av ca. 200 gram av stoffet.

Førstvoterende tar utgangspunkt i en sakkyndig redegjørelse fra avdelingsoverlege, professor dr med Jørg Mørland ved Statens rettskokiologiske institutt. I redegjørelsen sammenligner han kokain med amfetamin, se side 1727-1728.

Førstvoterende konkluderer med at sakkyndiges redegjørelse danner utgangspunkt for den strafferettslige bedømmelsen, slik at straffen for befatning med kokain legges omtrent på

det nivå som det samme kvantum amfetamin. Førstvoterende fremhever imidlertid at det er forhold som taler for at straffenivået i kokainsakene bør ligge i det øvre sjikt av nivået av amfetaminsakene.

Førstvoterende peker her med styrke på faren for spredning til nye brukergrupper. I denne vurderingen trekker hun inn Rt-1996-170 som er behandlet overfor, hvor det ble vektlagt at ecstasy tilbys i tablettform i ungdomsmiljøer der brukerne ikke har tidligere befatning med narkotika. Førstvoterende uttaler om dette: ” *Liknende synspunkter har en viss vekt også for kokain, der det er sniffing som er den normale bruksmåten; man må vente at motforestillingene mot å prøve stoffet da er mindre enn når det er spørsmål om å sette sprøyter*”.

I Rt-2003-1082 sto man overfor heroin med en styrkegrad på 2-5% som på grunn av lav styrkegrad bare kan inntas ved røyking eller sniffing. Dette ble tillagt vekt i formildende retning da risiko for overdosedødsfall minsker sammenlignet ved sprøyteinjeksjon.

Min kommentar:

Det skulle være nærliggende å tro at røyking eller sniffing av svak heroin, kunne føre til spredning til nye brukergrupper, slik som i dommene som er behandlet overfor, og at det på denne bakgrunn ikke var grunnlag for noe særlig reduksjon av straff.

Når denne problemstillingen imidlertid ikke ble berørt i denne saken, kan dette tyde på at risikoen for akutt overdose når det gjelder heroin vurderes som mer tungtveiende enn spredning til nye brukergrupper.

Når det gjelder farligheten knyttet til inntaksmåte må dette altså vurderes forskjellig ut i fra hvilket stoff man står overfor.

3.5 Mengde

Det kanskje mest sentrale momentet for straffnivået for narkotikaforbrytelser, knytter seg til kvantumet. Det fremgår av strl § 162 annet ledd at det i vurderingen av om overtredelsen er grov, skal legges særlig vekt på kvantumet.

Etter strl § 162 tredje ledd første punktum er strafferammen fra 3 til 15 år hvis overtredelsen gjelder et meget betydelig kvantum. Bedømmelsen av om man har overtrådt tredje ledd, beror til tross for ordlyden på en helhetsvurdering. Rettspraksis viser imidlertid at kvantum spiller en rolle for både straffnivå og subsumsjonen.

Det følger av NOU 1982: 25 side 43 at strl § 162 tredje ledd første punktum tar sikte på storhandel av harde narkotiske stoffer. Det presiseres videre at uttrykket ”meget betydelig kvantum” er ment på ekstraordinære tilfeller. Stoffets farlighetsgrad sammenholdt med kvantum, vil her stå sentralt. Dette gjør at også de svakere stoffene vil kunne falle inn under tredje ledd første pkt, hvis kvantumet er stort nok.

I Rt-2001-1519 som gjaldt straffutmåling for oppbevaring av 93 kg hasj, ble det rundt forholdet mengde og spredningsfare uttalt: *”En slik mengde utgjør en særdeles betydelig spredningsfare. Dette tilsier en ubetinget fengselsstraff av betydelig lengde”*.

3.5.1 Mengdens betydning på subsumsjonen

Det er utarbeidet klare retningslinjer for mengdens betydning på subsumsjonen i narkotikasaker. Mengden er altså som det klare utgangspunkt det avgjørende momentet for subsumsjonen, som igjen kan ha betydning for straffnivået :

Fra Haugen og Rundskriv fra Riksadvokaten av 30. oktober 1998

Heroin (med 40 % renhet), grensen mellom første og annet ledd= ca 15 gram

tredje ledd første pkt= ca 750 gram

Amfetamin/Kokain (med 40 % renhet), annet ledd= 50 gram

tredje ledd første pkt= 3 kilo

Hasj, annet ledd= 1 kilo
tredje ledd= 80 kilo

3.6 Betydningen av stoffets styrkegrad- to tilnærmingsmåter

Det er slik at det enkelte stoff kan ha forskjellig renhetsgrad- heretter omtalt som styrkegrad, da dette er betegnelsen Høyesterett bruker.

Det er to tilnærmingsmåter i forhold til mengde. Den ene er en såkalt bruttotilnærming, hvor man tar utgangspunkt i mengden stoff uavhengig av styrkegrad.

Den andre måten er en nettotilnærming. Ved en slik tilnærming er det det aktive virkestoff som står sentralt. 100 gram heroin kan ha en styrkegrad på 5 %, da vil den rene heroin utgjøre 5 gram.

Hvorvidt man regner et stoffmengden ut i fra en brutto eller nettotilnærming, vil altså kunne føre til helt forskjellige mengder for de tilfeller da stoffet har varierende styrkegrad. Strl § 162 annet ledd sier riktignok at mengde og stoffets art er en sentral del av grovhetsvurderingen, men sier ingenting om variasjoner i styrkegrad innenfor det enkelte stoff.

Omfattende rettspraksis viser at det må være et vesentlig avvik fra normalnivået for at styrkegraden skal tillegges vekt ved straffutmålingen. Dette vil jeg komme nærmere inn på i det følgende.

3.6.1 Betydningen av lav styrkegrad

Rt-1995-238 gjaldt innførsel av ca. 5 kg heroin med en styrkegrad på 28%. Basert på sakkyndige uttalelser la Høyesterett til grunn at normal styrkegrad lå fra 30-60%.

Det at stoffets styrkegrad i denne saken lå noe under normalområdet ble ikke tillagt vekt ved straffutmålingen.

Man kan trekke ut av denne dommen at heroinens styrkegrad på 28% altså ikke er et tilstrekkelig stort avvik til at det gir seg vesentlig utslag i formildende retning på straffnivået.

Rt-2003-1818 gjaldt straffutmåling for oppbevaring og salg av 10 gram heroin. Heroinen hadde en styrkegrad på 26 %, som førstvoterende i saken, dommer Oftedal Broch, uttrykte at var svakere enn vanlig. I relasjon til dette ble det henvist til Rt-1995-238 (behandlet ovenfor), der det altså ikke ble tillagt vesentlig vekt for straffutmålingen at styrkegraden var 28%.

Uten å gå nærmere inn på dommen, ble altså betraktninger knyttet til styrkegraden fra en nesten 10 år eldre dom, benyttet for å argumentere for at heller ikke en styrkegrad på 26% er nok til å påvirke straffnivået i større grad.

I Rt-1995-870 hadde en 38 år gammel mann forsøkt å innføre 976 gram heroin med en styrkegrad på 18%. Om styrkegraden uttalte førstvoterende: ” *I nærværende sak er styrkegraden altså 18%, og det er et så vidt markert avvik fra det normale at det må komme inn ved straffutmålingen. Jeg tilføyer at når dette momentet tillegges vekt, er det rett og slett fordi en svakere styrke tilsier færre brukerdoser. Stoffet representerer da ikke samme spredningsfare som det et stoff av samme kvantum, men med en høyere styrkegrad ville gjøre*”.

Klarere enn dette kan det neppe sies. Heroin med styrkegrad på 18% er altså tilstrekkelig for at det får betydning ved straffutmålingen. Vi ser at det er forholdet til antall brukerdoser og spredningsfare som er begrunnelsen for at 18 % er tilstrekkelig avvik til at det blir tillagt vekt i formildende retning.

Disse klare uttalelsene om styrkeforholdet i denne dommen, er blitt retningsgivende og argumentert for i en rekke andre Høyesterettsdommer, jfr bl.a. Rt-2003-1082, Rt-2005-314 og Rt-1998-4.

Av disse eksemplene på dommer som refererer til Rt-1995-870, utdyper Rt-2003-1082 den nære sammenhengen mellom styrkeforhold og brukerdoser, og er illustrativ i forhold til hvordan inntaksmåte av stoffet spiller en vesentlig rolle i denne sammenheng.

Rt-2003-1082:

Saken gjaldt saken straffeutmåling for oppbevaring av blant annet 3,5 kg heroin, jfr strl § 162 annet og tredje ledd. Det er liten tvil om at 3,5 kg heroin er et meget stort kvantum. To partier på i alt 434 gram av denne heroinen hadde en styrke på 29 og 30 %, noe førstvoterende mener er vanlig styrkegrad. 2830 gram av beslaget, hvilket utgjør størsteparten av beslaget, hadde en styrkegrad på 2 %, mens 198 gram hadde en styrkegrad på 5 %. Ved en utregning inneholdt beslaget 197,8 gram ren heroin.

Førstvoterende uttaler på side 16 i dommen:» *Ved store avvik frå det normale må dette (styrkegraden, min anm.) klart komme inn ved straffutmålingen*».

Førstvoterende henviser til Rt-1995-870 der det ble sagt at det måtte føre til en lavere straff når heroinen bare holdt 18% på grunn av at svakere styrke betyr færre brukerdoser.

I denne saken uttalte seniorrådgiver Tormod Bønes ved Kriminalpolitisenralen at heroin med 29-30 % kan tas ved sprøyteinjeksjon, hvilket han også antok var tilfelle for heroin med 9 % styrkegrad

Når det gjelder beslagene med styrkegrad 2-5 % er det bare røyking og sniffing som er aktuelle inntaksmåter. Dette tillegger førstvoterende vekt i formildende retning, da risiko for overdosedødsfall minsker sammenlignet ved sprøyteinjeksjon av mer potent heroin.

Det vektlegges også i formildende retning at sniffing og røyking av heroin krever en større dose for å få samme ruseffekt som ved sprøyteinjeksjon.

Man kan altså trekke ut av dommen at stoffets svakere styrke tilsier færre brukerdoser.

Svak heroin innebærer at stoffet ikke kan tas ved injeksjon, samt at svakere styrke innebærer en redusert risiko for overdosedødsfall.

3.6.2 Betydningen av andre typer narkotika med lav styrkegrad

Rt-2003-1156 dreide seg om straffeutmåling for salg av totalt 1652 gram amfetamin. Det første beslaget på 865,8 gram hadde en styrkegrad på 6%, mens det resterende beslaget hadde en styrkegrad på 1%. Ingen av beslagene var i følge senioringenør Tormod Bønes ved Kriminalpolitisenralen egnet til injeksjon.

Tiltross for at overdosedødsfall i hovedsak er aktuelt ved bruk av heroin, henviser førstvoterende til Bønes sin sakkyndige vurdering i Rt-2003-1082 og mener at disse gir uttrykk for samme synspunkter knyttet til andre stoffer enn heroin.

I Rt-2006-1118 var det i all hovedsak blitt oppbevart 328 g amfetamin, 33 g metamfetamin og 60 g hasj. Metamfetaminen hadde en styrkegrad på 24%, mens amfetaminpartiet bestod av sju nesten like store beslag med en styrkegrad som varierte mellom 5-9%.

Førstvoterende uttaler på side 9: ” *Da amfetaminbeslaget hadde så lav styrkegrad, følger det av rettspraksis at dette klart har betydning for straffnivået*”.

3.6.3 Betydningen av høy styrkegrad

Rt-1996-1726. I denne saken hadde kokainen en styrkegrad på 97-100%. Om styrkegraden legger Høyesterett i straffskjerpene retning vekt på at kokainen hadde en høy renhetsgrad, jfr side 1728 i dommen.

Rt-2002-1065 gjaldt straffutmåling mot en mann for blant annet 99,5 gram heroin.

Heroinen hadde en styrkegrad på 60%.

I motsetning til Rt-1995-870 (behandlet overfor) der førstvoterende, som sitert, eksplisitt gir uttrykk for at 18 % styrke må tillegges betydning ved straffutmålingen i formildende retning, gir ikke denne dommen noen slik uttrykkelig vurdering av betydningen av at stoffet hadde en høyere styrkegrad enn gjennomsnittet.

Det førstvoterende dommer Matningsdal imidlertid gjør er å sammenligne stoff, styrkegrad og mengde (heroin, 60% styrkegrad, 99,5 gram) med Rt-1999-1507: hvor det var snakk om 60 gram heroin med en styrkegrad på 27%. Det er altså snakk om vesentlig mindre heroin, med under halvparten av styrkegraden i Rt-1999-1507. I tillegg var det snakk om 17 gram hasj samt at det ble tillagt vekt i skjerpene retning at det var blitt fremsatt uriktige beskyldninger mot en polititjenestemann.

Det interessante er imidlertid at i Rt-2002-1065 uttaler førstvoterende på side 1067 i dommen følgende når han sammenligninger med Rt-1999-1507: *”Selv om det i den saken (Rt-1999-1507) ble i skjerpende retning ble lagt vekt på at den domfelte hadde fremsatt uriktige beskyldninger mot en polititjenestemann, tilsier den betydelige forskjellen i kvantum og styrkegrad at straffenivået for narkotikaforbrytelsen i vår sak er i overkant av fengsel i 4 år”*.

Det interessante med denne sammenligningen er følgende:

Førstvoterende tillegger altså ikke bare mengde, men også styrkegrad vekt. Dette ser man også er blitt gjort i andre saker, men det er og tidligere fastlått at en styrkegrad på nære 20 % ikke er et tilstrekkelig avvik til å gi særlig reduksjon i straff.

Hvis det hadde vært en tilsvarende bedømmelse for heroin med høyere styrkegrad, som med lav styrkegrad, ville resultatet blitt at heroin på 60 % ikke hadde blitt tillagt vekt i skjerpende retning for straffenivået.

Allikevel blir altså styrkegraden tillagt vekt i straffskjerpende retning i Rt-2002-1065, ved at styrkegrad og mengde sammenholdes og sammenlignes med en annen dom med mindre mengde og styrkegrad, jfr formuleringen *”tilsier den betydelige forskjellen i kvantum og styrkegrad”*- for fullt sitat, se forrige avsnitt. Dette blir gjort selv om ikke styrkegradene isolert sett i noen av sakene skulle tilsi at man vektla styrkegraden i nevneverdig grad.

På den annen side er det ikke mulig å måle hvor mye det forhold at man står overfor en styrkegrad som noe over gjennomsnittet, faktisk blir tillagt vekt. Dette fordi det som nevnt fordi mengde og styrkegrad i saken ikke blir behandlet isolert, og at den andre saken førstvoterende bruker som veiledning i saken bl.a. inneholder et annet straffskjpende moment som uriktige beskyldninger mot en polititjenestemann.

3.6.4 Styrkegradens betydning for subsumsjonen

Rt-2005-1473:

I denne saken ble en mann i Hålogaland lagmannsrett dømt for overdragelse av minst 64 gram heroin med en renhetsgrad på 4-7%.

Grensen for grov narkotikaforbrytelse er ca.15 gram heroin, med en renhet på 30-50%. Omregnet utgjør det kvantumet i denne saken 12,6-8,4 gram.

Førstvoterende uttaler:» *Etter Høyesteretts praksis vil store avvik fra det normale mht. renhetsgrad måtte tillegges betydning ved straffutmåling ut i fra en totalvurdering. Etter min oppfatning vil slike avvik også i særlige tilfeller kunne få betydning for subsumsjonen. For lave renhetsgrader betyr dette etter min mening at avviket må være så stort at man ved omregning basert på normal renhetsgrad har å gjøre med kvanta som ligger vesentlig under det etablerte terskelnivå».*

Med dette utgangspunkt vurderer førstvoterende det slik at når man ved en omregning står overfor 8,4 -12,6 gram, er det riktig å subsumere forholdet inn under strl § 162 annet ledd, altså som en grov narkotika forbrytelse. Det legges da vekt på kvantumet er over hva man antar er til personlig bruk, videre at lagmannsretten la til grunn at det salget har skjedd i profittøyemed til en av Bodøs store selgere, som domfelte uttrykte seg, og at domfelte ikke var en tyngre narkotikamisbruker.

Resultat: Anken til Høyesterett ble forkastet. Lagmannsrettens dom der tiltalte fikk 16 måneder fengsel som overtredelse av strl 162 første og annet ledd, ble altså stående uendret.

Ved at førstvoterende bruker uttrykket ”særlige tilfeller” som er et sterkt juridisk uttrykk, kan det synes som om det skal enda mer til for at styrkegraden skal få betydning på subsumsjonen enn når det kan få betydning ved straffutmålingen. Noen fasit for når særlige tilfeller foreligger kan imidlertid ikke oppstilles, da en slik vurdering hviler på en totalvurdering i den konkrete sak.

3.6.5 Forholdet mellom styrkegrad og gjerningspersonens rolle

I Rt-2000-929 hadde en mann innført 287 gram heroin med en styrkegrad på 64%. I denne saken ble imidlertid mannens rolle som kurør begrunnelsen for hvorfor styrkegraden ikke ble tillagt vekt.

Om dette uttaler førstvoterende på side 930: ” *Heroinens styrkegrad kan heller ikke få særlig betydning ved straffutmålingen. En kurèr kan normalt ikke forutsettes å ha nærmere kjennskap til renhetsgraden til det heroinen han medbringer og derved den økte spredningsfare i de tilfeller stoffet har høy renhet*”.

Mer om kurèrrollen følger av neste kapittel.

3.6.6 Problematisering av å tillegge stoffets styrkegrad vekt

De ovennevnte dommene vedrørende forholdet mengde og renhet, viser at ikke ethvert avvik fra stoffets normale styrke tillegges betydning for straffenivået eller for subsumsjonen. Tvert i mot viser disse dommene at det må være et vesentlig avvik i styrkegrad for at det skal tillegges merkbar vekt ved straffutmålingen. Ved å ta utgangspunkt i styrkegraden kan man anslå antall brukerdoser med stor nøyaktighet, som igjen er mer nøyaktig i forhold til den spredningsfaren, jfr sakkyndig uttalelse i Rt-1995-238 side 239.

Det kan imidlertid reises flere berettigede kritiske spørsmål knyttet til å tillegge renhetsgraden for mye vekt.

I norsk strafferett må forsettet dekke alle elementer ved gjerningsbeskrivelsen, herunder den subjektive skyld. Hvis renhetsgraden skal være eneste utgangspunkt, vil dette gjøre beviskravet til den subjektive skyld meget vanskelig. Dette fordi det ikke er slik at de som handler med narkotika, i alle tilfeller klar over stoffets styrkegrad.

Betraktninger rundt dette kom til uttrykk i Rt-2006-1462.

Denne dommen er interessant ikke bare fordi det er en nyere dom, men fordi dommer Skoghøy kommer med en generell straffeutmålingsbetraktning som i særlig grad dreier seg om betydningen av stoffets renhet, jfr side 36-38 i dommen.

Dommer Skoghøy starter med å presisere at Høyesterett tar utgangspunkt i stoffets art og kvantum, og at dersom styrkegraden i vesentlig grad har avveket fra det normale, har Høyesterett skjønnsmessig tatt hensyn til det.

Dette er i tråd med de dommene jeg har behandlet overfor.

Videre uttaler han:

”Selv om den objektive skadevirkning av handlingen påvirkes av renhetsgraden, kan renhetsgraden derfor ikke tas som noe mål for den subjektive straffverdighet. Det vil også komplisere bevisførselen for subjektiv skyld dersom vurderingen skal knyttes til ren narkotika. Etter mitt syn er det all grunn til å holde fast ved den praksis som er etablert”

Dette innebærer en støtte av den praksis Høyesterett har lagt til grunn.

Etter at dommer Skoghøy har gitt uttrykk for sine generelle betraktninger om straffenivå, går han løs på de konkrete forhold i saken. Fire av de domfelte i saken hadde befatning med heroinpartier med en styrkegrad på minst 18% og dels en styrkegrad på minst 20%.

I tilknytning til dette trekker han frem at gjennomsnittlig styrkegrad på heroin i årene 2001-2005 har vært i området 23-27%.

Videre uttaler han seg slik: *”Selv om styrkegraden for disse heroinpartiene er noe lavere enn gjennomsnittet, er avviket såpass lite at jeg ikke finner grunn til å tillegge dette vekt ved straffutmålingen”*.

Uttrykker dette et ønske fra dommer Skoghøy om endring av vurderingen av styrkegrad hvor man tidligere har tatt utgangspunkt i intervallet 30-50% (evt 30-60%) med et gjennomsnitt på ca. 40%, og videre i vurderingen har sett på om stoffmengden i den konkrete sak har vært et vesentlig avvik fra dette.

Det følger av tidligere rettspraksis at heroin med en styrkegrad på rundt 18% er tilstrekkelig lavt til at det kan føre til lavere straff. Jeg skriver kan da det også følger av rettspraksis at det i den konkrete sak må foreligge en totalvurdering, og at det således ikke er snakk om noe matematisk spørsmål om renhetsgrad.

I denne saken var det altså en viss usikkerhet knyttet til heroinpartienes styrkegrad, da Skoghøy påpeker at det var snakk om partier med styrkegrad på ”minst” 18 og 20%. Når han faller ned på at avviket er for lite til å bli tillagt vekt ved straffutmålingen, kan det godt være at dette er forsvarlig ut i fra også den tidligere fastlagte skalaen som gir et gjennomsnitt på ca. 40%. Det er uansett meget interessant at Skoghøy trekker frem et lavere gjennomsnitt for styrkegrad for heroin i vurderingen av styrkegradens betydning i den konkrete sak.

Det presiseres at dommen er avsagt under dissens (3/2), og at Skoghøy utgjør en del av mindretallet. Jeg understreker at Skoghøys generelle betraktninger knyttet til styrkegrad ikke representerer det springende punkt i dommen

3.6.7 En varierende gjennomsnittlig styrkegrad

Det er imidlertid noe variasjon i hvilke intervall Høyesterett vurderer som normalnivå forstyrkegrad. Normalnivået for heroin ble i eksemplet Rt-1995-238 vurdert til 30-60 %.

Blant annet i Rt-2005-1472 og Rt-2004-643 var det intervallet 30-50%

Hvorvidt man opererer med et normalnivå fra 30-50% eller et intervall fra 30-60%, kan selvfølgelig tenkes å få betydning i de tilfeller da man står overfor stoff med en styrkegrad på 70-80 %, da er fastslått gjennom omfattende rettspraksis at det kreves et markert avvik fra normalnivået for at det kan tillegges vekt. Det har imidlertid ikke lyktes meg å finne Høyesterettspraksis der stoffet har den styrkegraden.

På bakgrunn av at de nyeste dommene opererer med et normalområde fra 30-50%, må dette intervallet vurderes som det vanlige.

3.6.8 Bør intervallene justeres?

Narkotikastatistikken fra Kripos for 2007 viser at den beslaglagte heroin i 2000 hadde en samlet styrkegrad på 33%, 23% i 2003, 25 % i 2005, 33% i 2006 og 36 % i 2007.

For ti år siden lå den gjennomsnittlige styrkegraden på kokain på nærmere 80%. I 2007 var styrkegraden redusert til 38%.

Når det gjelder metamfetamin har styrkegraden sunket fra 60-70% til 44% på få år.

For amfetamin var den gjennomsnittlige styrkegrad 38%.

Den gjennomsnittlige styrkegraden på hasj har imidlertid holdt seg stabil i mange år (rundt 7% THC⁴⁴)

Sett ut i fra at styrkegraden ikke er noen statisk størrelse, er det åpenbart fornuftig å operere med et intervall for normalnivå av styrkegrad.

På den annen side, kan det såkalte normalnivået 30-50 % (evt.30-60%) synes noe grovt.

Det kan også virke noe lettvint ikke å differensiere normalnivået ut i fra hva slags stoff man står overfor.

Hvis man står overfor de sterkere stoffene vil risikoen for overdose være vesentlig større hvis man står over en styrkegrad 60% enn 30%. En slik faktor tar heller ikke et normalnivå fra 30-50% (evt 30-60%) hensyn til.

På denne bakgrunn er det gode grunner som taler for å tilpasse normalnivået ut i fra det faktiske normalnivå for de enkelte stoffene som altså er sterkt varierende.

3.7 Befatning

Etter strl § 162 første ledd som tar for seg befatning med narkotika, sondres det ikke mellom grovheten i forhold til de ulike formene for befatning. Det er imidlertid ikke slik at de alternative formene for befatning er av samme alvorlighetsgrad.

I strl § 162 annet ledd er det uttrykket «overtredelsens karakter» som legger opp til en vurdering av grovheten knyttet til de ulike alternativene i bestemmelsens første ledd.

Man kan altså ikke lese direkte ut av loven at det å innføre narkotika, i utgangspunktet anses som grovere enn å oppbevare narkotika.

Det samme gjelder strl § 162 tredje ledd annet punktum med formuleringen ”særdeles skjerpene omstendigheter”, øker strafferammen til 21 år fengsel, er myntet på de store organisatorene i narkotikahandelen.

⁴⁴ THC er en forkortelse for delta-9-tetrahydrocannabinol. Dette er kort fortalt stoffet i Cannabisplanten som gir rus.

3.7.1 Overdragelse

Salg av narkotika er en befatningsform som fører til en direkte spredning av stoff, og er på denne bakgrunn en alvorlig befatningsform.

Finn Haugen opererer med et forholdstall der han antyder at formidleren vil få 67% av den straffen en hovedmann (organisator) ville ha fått.

Er det likegyldig for straffen hvem man selger til?

Det følger av NOU 1982: 25 side 42 at *”overdragelsen kan få et særlig graverende preg ved at narkotika systematisk selges til særskilt utsatte grupper, slik som skoleelever, innsatte i fengsler eller klienter i sosiale institusjoner”*.

3.7.1.1 Rettspraksis på overdragelse i fengsel:

Rt-2000-1734

Førstvoterende uttaler på side 1737 i dommen: *” Ved straffutmålingen må det legges betydelig vekt på at han under varetektsoppholdet smuglet inn ca 12 gram amfetamin/kokain og ca 20 gram hasjisj i fengselet, og at han overlot deler av stoffet til medinnsatte”*

Rt-2003-1818

I denne saken hadde en innsatt i et fengsel oppbevart og solgt 10 gram heroin.

På bakgrunn av Rt-1996-1064 og Rt-1995-818 mente førstvoterende at straffen alene ut fra det oppbevarte og omsatte kvantum, i denne saken burde ligget på ubetinget fengsel i ett år.

Da det forelå straffskjerpene momenter i saken mente førstvoterende at en passende straff ville være ubetinget fengsel i 1,4 år. De straffskjerpene momenter i saken var at det dreide seg om et tungt narkotisk stoff (heroin), det forelå profittmotiv og at domfelte var tidligere straffet. *”Det som imidlertid særlig er skjerpene ved forholdet i vår sak, er at omsetningen fant sted innefor et fengsel ved salg til medinnsatt”*, jfr avsnitt 10 i dommen.

Siden det forelå flere straffskjerpene momenter, er det vanskelig å fastslå eksakt hvor mye omsetning innenfor fengselet ble tillagt vekt, utover at ved bruk av uttrykket ”særlig skjerpene” som er et sterkt juridisk uttrykk, gis det klart uttrykk for at omsetning av narkotika i fengsel tillegges betydelig vekt i straffskjerpene retning.

Straffen ble imidlertid satt til ubetinget fengsel i 8 måneder, da saken hadde hatt et uakseptabelt langt tidsforløp, som ikke kunne legges domfelte til last.

3.7.2 Oppbevaring vs. innførsel

Det ble direkte uttalt i denne dommen at oppbevaring av heroin i alminnelighet behandles noe mindre alvorlig enn innførsel.

Rt-2000-828:

Saken dreier seg om en 27 år gammel mann som hadde oppbevart 1433 gram heroin, jfr strl 162 tredje ledd.

I dommens siste avsnitt presiserer førstvoterende at innførsel av heroin i alminnelighet bedømmes som noe mer alvorlig enn oppbevaring.

Følgende dom er et godt eksempel på at innførsel straffes strengere enn oppbevaring

Rt-2004-643:

I denne saken ble en mann tatt for innførsel av 699 gram heroin. Heroinen hadde en styrke på ikke mer enn 5 %, hvilket er en lav styrkegrad, da vanlig styrke ifølge førstvoterende ligger på 30-50 %.

Selv om kvantumet på 699 gram er stort, kom Høyesterett til at det måtte virke inn på straffeutmålingen at heroinen ikke hadde høyere styrkegrad enn 5%.

Det ble videre presisert at både tallet på brukerdoser og risikoen for overdosedødsfall blir redusert i forhold til vanlig styrkegrad.

Videre foretar førstvoterende likevel en omregning, der han kommer frem til at det i denne saken er snakk om 35 gram ren heroin. Dette sammenlignes så med et par tidligere narkotikasaker. Den ene er Rt-2002-1065 som gjaldt oppbevaring av 99,5 gram heroin med en styrkegrad på 60%, omregnet utgjør dette 60 gram ren heroin.

I denne saken var det snakk om (sit. førstvoterende) «*oppbevaring som må vurderes mildere enn innførsel.....*»

På den annen side er det snakk om nesten dobbelt så mye ren heroin i Rt-2002-1065, enn hva 76 åringen hadde.

Dette viser at det ikke alene er tale om en omregning som også førstvoterende presiserer, men at hvilken befatning man har hatt med stoffet også tillegges vesentlig vekt.

Dette må man kunne fastslå når straffen ble omtrent den samme (cirka 4 år ubetinget fengsel) for 76 åringen som for domfelte i Rt-2002-1065.

Ovennevnte dom gjaldt heroin, spørsmålet som reises er hvorvidt oppbevaring av andre stoffer enn heroin også behandles mildere enn innførsel.

Rt-2001-1519

I denne saken hadde en 31 år gammel mann oppbevart 93 kg hasj. I denne saken henviste førstvoterende til Rt-2000-828 og at innførsel i alminnelig straffes strengere enn oppbevaring.

Denne uttalelsen i Rt-2000-828 er det blitt henvist til en rekke andre nyere dommer.

Det er altså på det rene at oppbevaring uavhengig av hva slags stoff det er snakk om i alminnelighet straffes mildere enn innførsel.

3.7.3 Problematisering av å forskjellsbehandle oppbevaring og innførsel

Det er etter NOU 1982: 25 direkte uttalt at spredning av narkotika er hva man ønsker å forhindre med strl § 162. I de tilfelle man står overfor et parti narkotika, vil en midlertidig lagring av stoffet ofte være en forutsetning før videresalg kan skje. Ofte vil derfor en slik oppbevaring stå i en direkte sammenheng med innførselen. Man kan derfor stille seg spørsmål om det derfor gunstig med et generelt ulovfestet utgangspunkt som sier at oppbevaring straffes mildere enn oppbevaring, da den form for oppbevaring som er en mellomstasjon mellom innførsel og salg fremstår som meget praktisk, og ikke som et sjeldent unntak.

I Rt-2001-1519 (behandlet ovenfor) var det imidlertid dissens (3/2). Annenvoterende som var i mindretall problematiserte nettopp forholdet mellom oppbevaring og innførsel, jfr side 1520 i dommen: ”*Det er nok så at innførsel gjennomgående er alvorligere og bør straffes strengere enn oppbevaring. Det fremgår da også av de avgjørelser førstvoterende viser til. Men oppbevaring av et større parti narkotika i direkte fortsettelse av en innførsel, vil ofte være et nødvendig ledd i den salgsvirksomhet innførselen sikter mot. Det bør derfor ikke bli for stor ulikhet i straffutmålingen her....*”.

Følgende dom viser at aktiv oppbevaring tillegges skjerpene vekt.

I Rt-2002-1372 hadde en 38 år gammel mann godtatt og akseptert å bestyre et depot bestående av hva han trodde var heroin. I utgangspunktet var det snakk om 343 gram heroin som igjen var fordelt i poser og lagt i sylte/agurkglass. Siden politiet dagen før hadde byttet ut heroinen med et ufarlig stoff, kunne mannen bare straffet for forsøk på grov narkotikaforbrytelse.

Om mannens rolle uttalte førstvoterende på side 1374: ” Ved straffutmålingen må det tillegges vesentlig vekt at den funksjon som ”lagerbestyrer” som A påtok seg, ikke hadde karakter av ren oppbevaring av narkotika, men inngikk som et viktig ledd i Bs salgsvirksomhet”.

At varigheten som ”lagerbestyrer” ble kort ble ikke tillagt vekt, da dette hang sammen med at lageret var blitt avslørt av politiet.

3.8 Rolle

Ved narkotikalovbrudd er det flere roller man kan ha. I det følgende vil rollene kurèr og organisator bli behandlet. Dette er begge to sentrale roller som i hovedsak gir seg til kjenne ved grove narkotikaforbrytelser.

Finn Haugen opererer med forholdstall, der han antyder at kurèren vil få 75% av den straffen en hovedmann (organisator, bakmann) ville ha fått (altså 100%), mens en formidler ville ha fått 67% av straffen⁴⁵.

Min kommentar til Haugens forholdstall: Siden det er mange momenter som kan spille inn for straffenivået, og at Høyesterett ikke foretar noen matematisk vekting av de ulike momenter, må man ikke ta disse tallene helt bokstavelig. De kan imidlertid ha en viss illustrativ effekt og kan fungere som et slags utgangspunkt.

Jeg vil aktivt bruke rettspraksis for å illustrere hvordan Høyesterett vurderer grovheten knyttet til de forskjellige rollene.

⁴⁵ Jfr Strafferett- håndbok, side 149

3.8.1 Kurèr

Kurèr brukes i narkotikasammenheng på den som frakter narkotika, herunder innførsel, utførsel og innenfor Norges grenser.

Strl § 162 første ledd er grunnbestemmelsen og retter seg mot den som ulovlig tilvirker, innfører utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar narkotika.

Kurèrrollen kan således falle inn under både innfører, utfører og sender narkotika.

Straffverdigheten (grovheten) til de ulike befatningsmåtene er ikke differensiert i lovteksten.

Lovteksten gir altså begrenset føringer på vurderingen av selve kurèrrollen.

I NOU 1982:25 på side 42 blir strl § 162 annet ledd behandlet. I tilknytning til uttrykket ”*overtredelens art*”, nevner Straffelovsrådet at ”*Det er forskjell mellom den som organiserer en omsetningsvirksomhet og den som opptrer som kurèr*”. Dette er alt som blir sagt om kurèrrollen. Det er altså begrenset hva man kan trekke ut av denne vedrørende kurèrrollen utover at organisatorrollen betraktes som grovere.

Når det er sagt, må det sondres mellom en som fungerer som kurèr innenfor Norges grenser og en som innfører stoffet, da innførsel betraktes som et generelt straffskjerpene moment, jfr bl.a. Rt-2000-828. Det er altså mer alvorlig å smugle stoff inn til landet enn å frakte det innenfor Norges grenser.

Rt-2007-950

I denne saken hadde en 41 år gammel tidligere ustraffet mann ved to anledninger transportert i alt 4,7 kilo fra Oslo til Trondheim.

Om kurèrrollen uttales det på avsnitt 12 i dommen ”*..Det foreligger sterke allmennpreventive grunner som tilsier en streng reaksjon i denne saken. A påtok seg to kurèroppdrag vel vitende om at det var narkotika han transporterte. Det viser et fast forsett om å begå alvorlige straffbare forhold...*” Videre fremgår det:” As motiv har vært å skaffe midler til sin familie i en svært vanskelig økonomisk situasjon. Han fremstår ikke som noen profesjonell kurèr, og han har ikke hatt noe med narkotikamiljøet å gjøre tidligere. Mannen ble idømt ubetinget fengsel i ett år.

Rt-1995-471

Dette er den såkalte stuerdommen- hvor tre personer ble domfelt, hovedpersonens rolle blir behandlet nærmere under punktet Organisator, se neste side.

I denne hadde en 32 år gammel hadde ved tre anledninger innført til sammen ca. 50 kilo marihuana og 3,5 kilo heroin. Det uttales på side 473: "Hans rolle har vært kurèrens, men det har vært en meget sentral rolle som kurèr, og han har utført sine oppdrag på en profesjonell måte"

Mannen ble i dømt 13 år ubetinget fengsel. Det kan for øvrig nevnes at mindretallet (2/3) gikk inn for fengsel i 11 år.

Dommene viser at omfanget i forhold til kurèrollen kan være svært forskjellig.

3.8.2 Organisator

Når det gjelder anvendelse av strl § 162 tredje ledd andre punktum tredje ledd kan fengsel inntil 21 år anvendes under "særdeles skjerpene omstendigheter".

Spørsmålet som da reises er når foreligger "særdeles skjerpene omstendigheter". Loven gir her ingen veiledning.

I Rt-1998-2001 uttaler førstvoterende om forståelsen av annet punktum⁴⁶: "Etter min mening må utgangspunktet være at mengden bare avgjør om forholdet går inn under tredje ledd, og at annet punktum ikke kan anvendes utelukkende fordi mengden er enda større enn det som bringer forholdet inn under tredje ledd. Skal annet punktum anvendes, må det særlig være fordi lovbrøteren har hatt en helt spesiell organisatorisk rolle i

⁴⁶ Rt-1998-2001 side 2005

narkotikaomsetningen". Førstvoterende finner støtte til denne tolkningen i forarbeidene⁴⁷ hvor det fremgår at tredje ledd annet punktum "...tar primært sikte på det tilfelle at man skulle komme over en av de virkelige store bakmenn i narkotikaomsetningen".

3.8.2.1 Når kan man si at man står overfor en virkelig stor bakmann/organisator?

I Rt-1995-471 ble en 34 årig mann (heretter omtalt som A) dømt for overtredelse av strl § 162 tredje ledd andre punktum. A ble idømt 18 år ubetinget fengsel for å ha organisert innførsel av ca. 5,5 kg heroin, ca. 80 kg marihuana og ca. 12000 tabletter Captagon, hvilket tilsvarer ca. 300 gram amfetamin av normal styrkegrad. Den totale mengden er uten tvil et meget betydelig kvantum.

Nærmere om A sin rolle: A hadde inngående kjennskap til flyplassens rutiner, da han selv hadde jobbet der som stuer. Videre har A brukt sine lederevner til å få med seg to andre på smuglingen. Den ene var stuer på flyplassen og A visse at han hadde dårlig økonomi, hvilket gjorde han lett å friste.

På bakgrunn av de ovennevnte opplysninger sluttet førstvoterende seg til Lagrettens konklusjon hvor A etter en samlet vurdering måtte karakteriseres som en stor bakmann og organisator ved narkotikasmugling.

Det ble videre i lagrettens dom uttalt om A sin rolle: "Således representerer han (A, min anm.) nettopp dem som det etter forarbeidene er tatt sikte på ramme med bestemmelsen i strl § 162 tredje ledd 2.pkt. Den høye grad av profesjonalitet som A har utvist, må tillegges betydelig vekt ved denne vurdering. Han har hele tiden hatt den fulle kontroll med foretagendet fra Thailand".

Når det gjelder selve straffeutmålingen i lagretten ble A dømt til lovens strengeste straff (21 års ubetinget fengsel). Dette ble av Høyesterett nedjustert til 18 år ubetinget fengsel. For ordens skyld vil jeg presisere at dissensen (3/2) i Høyesterett, dreier seg om straffeutmåling i forhold til en av A sine medsammensvorne. Det var ingen uenighet knyttet til verken subsumsjon eller straffeutmåling for A sitt forhold.

⁴⁷ Ot.prp.nr23 (1983-84) side 29

Ovennevnte dom begynner å bli relativt gammel, da den er ca 13 år gammel.

3.8.2.2 Strl § 60a

Ved lovendring 4. Juli 2003, som trådte i kraft straks, fikk straffeloven en ny § 60a.

Et hovedformål med denne bestemmelsen er å straffe bakmennene i organisert kriminalitet og andre aktører strengt⁴⁸. Det følger av bestemmelsens første ledd at hvis en straffbar handling er utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke mer enn 5 års fengsel.

På den annen side ble det fra forsvarerhold i Rt-2007-399⁴⁹ vist til at Justisdepartementet i et høringsnotat legger til grunn at det normalt ikke vil være anledning til å skjerpe strafferammene for strl 162 som følge av ny strl § 60a⁵⁰

3.8.2.3 Om forholdet mellom organisatorrollen og strl § 60a

Følgende dom er meget interessant i forhold til organisatorrollen knyttet opp til betydningen av strl § 60a

I Rt-2007-399 var det spørsmål om hvordan strl § 60a skal forstås i tilknytning til strl 162 tredje ledd.

Domfelte fikk 16 års fengsel for organisert innførsel, forsøk på innførsel og salg av meget betydelige mengder amfetamin, jfr strl § 162 tredje ledd 1. pkt sammenholdt med strl § 60 a.

Om forståelsen av strl § 60 a uttaler førstvoterende dommer Skoghøy på avsnitt 17 i dommen: ” *Etter min oppfatning må strl § 60 a må forstås slik at det ved straffutmålingen skal legges vekt på hvorvidt det straffbare forhold er utøvd som ledd i virksomheten til en organisert gruppe. Hvorvidt det er behov for å skjerpe straffenivået i forhold til tidligere praksis, avhenger av hvilken rolle vedkommende har, og hvor langt organiseringsmomentet er tillagt vekt i de tidligere avgjørelser som benyttes som sammenligningsgrunnlag*”.

⁴⁸ Ot.prp.nr 62 (2002-2003) side 93.

⁴⁹ Rt-2007-399 behandles på neste side

⁵⁰ Ot.prp.nr 62 (2002-2003) side 40.

Videre uttaler førstvoterende⁵¹: ” *Selv om det er en forutsetning for å drive med innførsel og omsetning av narkotika at man har kriminelle kontakter, må den omstendighet at domfelte har ledet er organisert kriminelt nettverk, tillegges vesentlig vekt i skjerpende retning*”.

Førstvoterendes uttalelser kan med rimelighet forstås slik at det ikke er utenkelig å skjerpe straffen etter strl § 60a.

I Rt-2006-1462 hadde fem personer oppbevart, innført og omsatt meget betydelige mengder heroin, amfetamin og kokain. Mengde, stoff og rolle er forskjellig i forhold til de ulike domfelte. Jeg går derfor ikke nærmere inn på dette. Dommen inneholder imidlertid noen generelle betraktninger rundt straffeutmåling vedrørende mengde stoff og rolle. Det blir av førstvoterende konstatert at det for alle de fem personene har forbrytelsene blitt begått i tilknytning til profesjonelt organisert omsetning av narkotika som må tillegges betydelig vekt i straffeutmålingen. ” *I slike saker vil det normale være at det dreier seg om profesjonelt organisert virksomhet. Likevel må en aktiv rolle i et mer omfattende nettverk tillegges vesentlig vekt i skjerpende retning.*

3.9 Motiv

Motiv er et forhold som tradisjonelt faller utenfor handlingens objektive grovhet, jfr fremstilling på side 10-11.

Når det gjelder narkotikaforbrytelser, er det i mange tilfeller en meget nær forbindelse mellom motivet og handlingens objektive grovhet. Ved omsetning av narkotika vil det ofte ligge et profittmotiv bak. Det samme gjelder befatningsmåter som bl.a. innførsel og oppbevaring av store kvanta. Omfattende rettspraksis tillegger et profittmotiv i skjerpende vekt for straffenivået.

Når det gjelder kjøp til eget bruk, vil dette være et motiv som tillegges formildende vekt.

⁵¹Rt-2007-399 avnitt 19

Rt-1999-33

I denne saken hadde en 38 år gammel kvinne over tid hadde kjøpt flere kvanta heroin på til sammen 60 gram og videresolgt 11,5 gram. Hun var selv narkotikamisbruker.

Førstvoterende uttaler på avsnitt 35: ” *Etter mitt syn står misbrukeres kjøp av narkotika til eget forbruk når det gjelder straffverdighet i en helt annen stilling enn kjøp med sikte på videresalg. Dette gjelder særlig når det- slik som her- er tale om kjøp i små kvanta til misbrukeres løpende forbruk*”.

Siden domfelte i denne saken hadde solgt 11,5 gram til andre var det ikke i dette tilfelle om noe rent tilfelle av kjøp til eget bruk. På bakgrunn av at dette salget hadde ” *et visst profittmotiv*”, ga dette forholdet et mer graverende preg enn det ellers ville ha hatt.

Uttalelsen om kjøp til eget forbruk har fått til tilslutning i bl.a. Rt-2001-129 og Rt-2000-1446 .

Rt-2003-118. Denne dommen viser at selv om motivet var eget bruk som anses mindre alvorlig, tillegges den objektive grovheten i form av mengde og styrkegrad, skjerpene vekt.

Denne saken hadde to mannlige misbrukere kjøpt og oppbevart et parti på 88 gram heroin. Førstvoterende mener at det foreligger en betydelig forskjell i Rt-1999-33, som gjaldt kjøp av små kvanta til misbrukerens løpende forbruk og i denne saken hvor det er snakk om erverv og oppbevaring av et større enkelt parti.

Tiltross for at heroinen var ervervet til eget forbruk, vektlegger førstvoterende i straffskjerpene retning den betydelige spredningsfare som et slikt parti medfører. Det understrekes at heroin er et meget farlig stoff og på det meget høye antall brukerdoser partiet utgjør, samt at det videre presiseres at heroinen hadde en renhetsgrad på 58 %, hvilket førstvoterende anser å ligge i øvre del av normalnivået.

3.10 Oppsummering/ delkonklusjon

Det har siden midten av 90 tallet og frem til de seneste år forgått en nedjustering av straffnivået i narkotikasakene, dette gjelder også de grove overtredelsene.

Det finnes også andre virkemidler enn høy straff i kampen mot narkotika.

Allerede i NOU 1982: 25 antok Straffelovrådet med Andenæs i spissen, at midler som kan forbedre oppdagelsesrisikoen, er mer effektivt enn trusselen om lang straff⁵².

Fortsatt straffes de grove narkotikalovbruddene strengt, begrunnet i allmennprevensjon.

Handlingens objektive grovhet gjenspeiles altså i et høyt straffnivå. Spesielt tydelig er dette i forhold til den profesjonelt utførte kriminaliteten som ofte innebærer en stor mengde stoff.

Vedtaket av strl § 60a er i seg selv et resultat av økt fokus på den organiserte kriminaliteten hvor narkotikaomsetning står sentralt. Rettspraksis viser imidlertid en til dels restriktiv holdning til å benytte den helt øvre strafferammen ved slike narkotikalovbrudd.

Handlingens objektive grovhet består av en rekke komponenter:

Type stoff:

Hvilket stoff man står overfor er etter strl § 162 annet ledd et viktig moment for grovhetsvurderingen og dermed straffnivået⁵³. Da ikke alle stoffer har samme farlighetsgrad, kan følgende rangering av stoffenes farlighet i kronologisk rekkefølge utledes av rettspraksis: 1.Heroin, 2.Kokain, 3.Ecstasy, 4.Amfetamin og Metamfetamin, 5.Rohypnol, 6.Hasj og 7. Khat.

⁵² Behandlet nærmere på side 6 i oppgaven

⁵³ Det fremgår av NOU: 25, side 42 at stoffets kvantum og farlighet er de viktigste momenter i en grovhetsvurdering.

En vurdering av farligheten til det enkelte stoff kan inndeles følgende: Risikoen for akutt forgiftning, adferdsrisiko og kortidsskader, avhengighet, langtidsskader og spredning til nye grupper⁵⁴.

Mengde og styrkegrad: Mengden stoff er et meget viktig moment i en objektiv grovhetsvurdering. Dette fremgår av § 162 annet og tredje ledd og av omfattende rettspraksis.

Det kan imidlertid være helt avgjørende for hvilken mengde man står overfor hvorvidt man tar stoffets styrkegrad i betraktning. Etter norsk rettspraksis tar man som utgangspunkt ikke hensyn til stoffets styrkegrad med mindre det er et vesentlig avvik fra normal styrkegrad som etter norsk rettspraksis befinner seg i et intervall fra 30-50 %. Dette intervallet er imidlertid ikke helt i samsvar med hva som har vært faktisk gjennomsnittlig styrkegrad de siste årene. Dette behandles nærmere på side 37-40 i oppgaven.

Profittmotiv:

Profittmotiv er ut i fra tradisjonell inndeling et subjektivt forhold, og faller utenfor handlingens objektive grovhet. I grove narkotikasaker vil det imidlertid svært ofte ligge et profittmotiv bak. Når det gjelder den organiserte kriminaliteten, ligger det som den store hovedregelen et profittmotiv bak. Profittmotiv og handlingens grovhet blir således sammenfallende straffskjerpene komponenter.

Et motiv som derimot betraktes som formildende er kjøp av små kvanta til eget bruk, jfr Rt-1999-33. Hvis det er snakk om en større mengde tiltross for at motivet var eget bruk, øker straffen, jfr Rt-2003-118. På denne måten ser man hvordan spredningsfaren på grunn av mengden virker avgjørende.

Spredningsfare:

Spredningsfare er et moment som går igjen i en rekke Høyesterettsdommer, hvilket heller ikke er unaturlig da å hindre spredning av narkotika er ett uttalt formål bak strl § 162.

Den objektive grovheten gir seg utslag i spredningsfaren på flere måter.

⁵⁴ Mer om dette i oppgavens punkt 3.3 og 3.4

Man kan si det så enkelt som at jo større kvantum, jo større er faren for at det nås flere brukere.

Stoffets styrkegrad har også betydning for spredningsfaren, da svak eller sterk styrkegrad har betydning for hvor mange rusdoser man står overfor. I tillegg til dette vil stoff med høy styrkegrad medføre en større risiko for farlige medisinske virkninger som for eksempel overdose.

Også de forskjellige befatningsmåter og rollene har med noe varierende styrke betydning for spredningsfaren. Det er imidlertid slik at når kvantumet av det enkelte stoff er betydelig, vil spredningsfaren være stor uansett rolle og befatningsform.

Komponentene i handlingens objektive grovhet har klar en sammenheng med spredningsfaren og dermed også for straffnivået.

En kort avsluttende problematisering av begrepet spredningsfare:

Når det gjelder ecstasy, kokain og Rohypnol fremgår det at inntaksmåten, herunder sniffing og tablettbruk, kan virke attraktivt på nye grupper. Dette aspektet vektlegges i straffskjerpene retning av Høyesterett, jfr bl.a. Rt-1996-170, Rt-1996-1726 og Rt-2003-413.

Hvorvidt et stoff kan virke attraktivt på nye brukergrupper, beror imidlertid ikke bare på inntaksmåte. Vel så viktig er trolig den psykologiske virkningen det har når for eksempel fremtredende kjendiser innrømmer at kokainbruk er utpreget i deres omgangskrets. Denne type aspekter av spredningsfaren er så vidt meg bekjent ikke belyst i noen Høyesterettsdommer.

4 Bruk av samfunnsstraff på grove narkotikaforbrytelser

4.1 Problemstilling

Jeg stiller spørsmål om hvor grensen går for når samfunnsstraff kan idømmes sett i forhold til overtredelsens objektive grovhet.

4.2 Innledning

Justisminister Knut Storberget skriver i en fersk kronikk i Dagbladet⁵⁵: ”Vi ønsker mer bruk av alternative soningsformer, som for eksempel samfunnsstraff. Og det er ikke bare for å fjerne soningskøer. Det er fordi det er en straff som virker bedre!.....Mens halvparten av alle straffedømte faller tilbake til ny kriminalitet i løpet av fem år, gjelder dette bare en femtedel av dem som gjennomfører samfunnsstraff”.

Hvis man ser alle lovovertridelser under ett, har bruk av samfunnsstraff har vært gjenstand for en markant økning de siste årene, fra 379 dommer i 2002 til 2526 dommer i 2006.

⁵⁵ Kronikken: Veien tilbake, av justisminister Knut Storberget, Dagbladet 22.april 2008

Når det gjelder narkotikaforbrytelser (brudd på både strl § 162 og legemiddeloven) ble det i 2006 ilagt samfunnsstraff i 450 av 13245 saker⁵⁶.

Høyesterettspraksis fra de senere år viser imidlertid at samfunnsstraff er en straffart som også blir benyttet ved grove narkotikaforbrytelser, altså brudd på strl § 162 annet ledd.

Den fremtredende begrunnelsen for bruk av samfunnsstraff ved narkotikalovbrudd, er individualpreventive hensyn. På den andre siden vil grovere narkotikaforbrytelser på grunn av allmennpreventive hensyn tale for bruk av fengselstraff.

Den samme generelle avveiningen fremkommer i Rt-1991-275:” *Spørsmålet vil da være- slik jeg ser det- hvilken reaksjon (min anm. fengselstraff eller samfunnstjeneste) som er mest hensiktsmessig når det foretas en samlet vurdering av hensynet til samfunnsbeskyttelsen- de individual- og allmennpreventive hensyn- og straffens øvrige virkninger*”.

4.3 Kort om hva samfunnsstraff er

Samfunnstjeneste ble innført i 1991 etter å ha fungert som en prøveordning siden 1984. I 2001 overtok samfunnsstraff for samfunnstjeneste. Overgangen innebar noen forandringer, men samfunnsstraff er i all hovedsak det samme som samfunnstjeneste. Samfunnsstraff innebærer at domfelte ikke settes i fengsel, men ved eget samtykke plikter å gjennomføre samfunnsnyttig tjeneste eller tilpassede programmer som har til hensikt å motvirke kriminalitet, jfr straffegjennomføringsloven (heretter forkortet til strgl.) § 53 første ledd.

Etter strl § 28 a annet ledd kan samfunnsstraffen ha en varighet på mellom 30 til 420 timer, og en gjennomføringstid som skal være inntil ett år hvis ikke sterke grunner taler for en lengre gjennomføringstid.

⁵⁶ Statistisk sentralbyrå

Domstolene plikter ikke å idømme samfunnsstraff, men straffarten kan på bestemte vilkår gis istedenfor fengselstraff, jfr strl § 28 a- mer om dette neste kapittel.

4.4 Hvilken veiledning gir loven?

Etter strl § 28 a første ledd bokstav a kan samfunnsstraff som hovedregel idømmes istedenfor fengselsstraff når det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år.

Det er videre et vilkår at hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, jfr § 28 a første ledd bokstav b⁵⁷.

Det er også et vilkår at lovbrøyteren samtykker i at samfunnsstraff blir idømt og at vedkommende har bosted i Norge, jfr § 28 a første ledd bokstav c. Samfunnsstraff kan således ikke idømmes mot lovbrøyterens egen vilje. Vilrårene er kumulative.

I forhold til bokstav a er det den faktiske straffen som ellers ville ha blitt idømt som er sentral. Hvis det ville ha blitt idømt en strengere straff enn fengsel i ett år, vil samfunnsstraff etter denne bestemmelsen være avskåret. Den øvre strafferammen setter dermed i seg selv ingen skranker for bruk av samfunnsstraff.

Et meget viktig unntak fra ovennevnte bestemmelse finnes i § 28 a annet ledd. Etter denne bestemmelsen kan kravet i første ledd bokstav a fravikes når den straff som ellers ville ha blitt idømt, helt eller delvis ville ha vært betinget, og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes. Etter lovens ordlyd er det ingen øvre grense for når samfunnsstraff kan idømmes hvis retten finner at sterke grunner foreligger. Lovteksten gir heller ingen veiledning på når sterke grunner foreligger.

Deler av strl § 28 a ble endret i mai 2005 og trådte i kraft 1.januar 2006. Før dette var det i utgangspunktet ikke anledning til å idømme samfunnsstraff når bestemmelsen hadde en strafferamme på mer enn 6 års fengsel. Dette innebar at å anvende samfunnsstraff for brudd

⁵⁷ Om forståelsen av dette vilråret, har Høyesterett uttalt seg om dette i Rt-2007-950. Behandles nærmere på side 31 i oppgaven.

på strl § 162 annet ledd i utgangspunktet var utelukket. Den eneste muligheten til å ilegge samfunnsstraff for brudd på denne bestemmelsen var ved uforbeholden tilståelse.

De nye reglene innebærer samlet sett en viss liberalisering for bruk av samfunnsstraff⁵⁸.

På den annen side var det også før lovendringen et vilkår i § 28 a for bruk av samfunnsstraff at hensynet til straffens formål ikke måtte tale mot en reaksjon i frihet.

Dette vilkåret gjør at også dommer avsagt før lovendringen fant sted, er relevant i forhold til anvendelse av samfunnsstraff.

4.5 Hvilken veiledning gir lovforarbeidene for bruk av samfunnsstraff?

I Ot.prp.nr.90 (2003-2004) side 295 finner departementet det uheldig at domstolene på formelt grunnlag er avskåret fra å kunne anvende samfunnsstraff overfor narkotikaforbrytelser etter strl § 162 annet ledd og at samfunnsstraff kan være en velegnet reaksjon i en del saker, særlig hvor det foreligger rehabilitering.

I Innst.O.nr72 (2004-2005) uttales det på side 73:

”Det er reist kritikk mot begrensningen i domstolenes skjønnsmyndighet som følge av kravet om en øvre strafferamme på 6 år. Departementet er enig i at begrensningen kan få uheldige konsekvenser i enkeltsaker. Regelen er blant annet til hinder for å reagere med samfunnsstraff overfor narkotikaforbrytelser etter gjeldende straffelov § 162 annet ledd, dersom gjerningspersonen er i en rehabiliteringssituasjon”.

I Ot.prp.nr 31 (2006-2007) side 54 om lov om endringer i strgjl, går Justisdepartementet inn for at det skal fullbyrdes mer samfunnsstraff og mindre fengselsstraff. Om endringen av strl § 28 a uttaler departementet *”endringen innebærer at samfunnsstraff nå kan idømmes i større grad enn tidligere slik at man kan fange opp flere egnede domfelte som befinner seg i en gunstig rehabiliteringssituasjon”.*

⁵⁸ Uttalt av førstvoterende i Rt-2007-950.

Det kommer således klart til uttrykk i forarbeidene at rehabilitering er et meget sentralt moment i vurderingen om samfunnsstraff skal benyttes⁵⁹.

Tiltross for endringen av § 28 a kan ikke forarbeidene forstås slik at de gir noen klar føring for økt bruk av samfunnsstraff på grove narkotikaforbrytelser, jfr strl § 162 annet og tredje ledd.

4.6 Rettspraksis

Det vil bli redegjort for en del dommer som omhandler grove narkotikaforbrytelser etter strl § 162 annet ledd, og hvor Høyesterett har vurdert bruk av samfunnsstraff. Etter denne gjennomgangen vil det på bakgrunn av oppgavens problemstilling bli foretatt en analyse.

Rt-2004-492

En 35 år gammel kvinne som selv misbrakte narkotika, hadde oppbevart 460 gram amfetamin. Hun var under rehabilitering og hadde eneomsorg for en mindreårig sønn. Siden dommen ble avsagt før lovendringen av 28 a, kunne tiltalte ikke idømmes samfunnsstraff etter strl 28 a første ledd. Hvorvidt det var grunnlag for å idømme samfunnsstraff som følge av hennes uforbeholdne tilståelse, ble besvart benektende under henvisning til at det vesentligste av stoffet ble funnet av politiet før tilståelsen, slik at den først og fremst ble ansett for å ha prosessøkonomisk betydning. Førstvoterende kom i dommen med en uttalelse som senere har blitt referert i en rekke dommer: ”*For at det skal kunne idømmes samfunnsstraff for en så grov narkotikaforbrytelse, må det imidlertid foreligge klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle forhold, se for eksempel Rt-1991-365, Rt-2003-208 avsnitt 13 og Rt-2003-211 avsnitt 12*”.

⁵⁹ Rehabilitering av narkotikamisbrukere har også vært begrunnelsen for redusert straff før samfunnstjeneste og samfunnsstraff så dagens lys, jfr bl.a. Rt-1975 - 978 og Rt-1977 -1386.

Høyesterett fant at rehabiliteringssituasjonen i denne saken var for usikker til å anvende samfunnsstraff, bl a fordi hun tidligere hadde sprukket under behandlingen. Straffen ble satt til 16 måneders fengsel, hvorav 1 år ble gjort betinget.”

Rt-2003-208

I ovennevnte sak viser førstvoterende til denne dommen som gjaldt en misbrukers kjøp av ca 25 gram heroin, hvorav ett gram ble gitt bort.

Førstvoterende understrekte at kjøp av en slik mengde heroin normalt fører til et langvarig fengselsopphold. Som argument for bruk av samfunnsstraff ble det lagt vekt på at tiltalte var i en klar rehabiliteringssituasjon. Hun hadde riktignok sprukket et par ganger tidligere, men hadde ved domsavsigelsen vært rusfri i flere måneder, viste ansvar både for seg selv og sitt barn og samarbeidet godt med behandlerne. Førstvoterende som understreket at soning av fengselsstraff ville kunne ødelegge det arbeidet som tiltalte og hjelpeapparatet hadde nedlagt over lang tid, konkluderte som følger: *”Meget sterke grunner taler for at samfunnstjeneste idømmes i denne saken, og jeg kan ikke se at hensynet til den alminnelige lovlighet gjør dette uforsvarlig.”* I denne saken ble således de individualpreventive hensyn tillagt størst vekt. Resultatet ble 370 timer samfunnsstraff (da dommen ble avsagt var dette maks lengde på samfunnsstraffen).

Rt-2007-950

Denne saken gjaldt en 41 år gammel mann som ved to anledninger hadde opptrådt som kurør og fraktet i alt 4,7 kg hasj fra Oslo til Trondheim.

Frostating lagmannsrett hadde under dissens idømt mannen 348 timer samfunnsstraff, subsidiært ett års fengsel. Retten la vekt på at det etter endringen av strl 28 a i større grad enn tidligere var rom for å ta individuelle hensyn ved vurderingen av om samfunnsstraff er en tjenlig straffereaksjon. Det ble bl.a vist til at han ikke fremsto som en profesjonell kurør, at motivet var å sikre familien og at han hadde fått tilbud om ny jobb.

Høyesterett fant at de individuelle forhold lagmannsretten mente kvalifiserte for samfunnsstraff var for alminnelige, og at konsekvensen av å idømme samfunnsstraff, ville være at samfunnsstraff ville bli hovedregelen ved førstegangsovertredelser. Om forståelsen av vilkåret i strl § 28 a bokstav b ble det uttalt følgende: *”På tross av den absolutte ordlyd, må det være klart at bestemmelsen gir anvisning på en interesseavveining, men på områder der de allmennpreventive hensyn tillegges særlig stor vekt, vil samfunnsstraff for alvorlige forbrytelser fortsatt være unntaket”*.

Høyesterett falt ned på 1 års ubetinget fengsel og interesseavveiningen mellom de individualpreventive- og allmennpreventive hensyn falt dermed ut til fordel for sistnevnte.

Rt-2007-1244

Dette er den nyeste Høyesterettsdommen som dreier seg om bruk av samfunnsstraff på en grov narkotikaforbrytelse.

Saken gjaldt spørsmålet om samfunnsstraff for kjøp av 5 kg hasj.

Det ble i skjerpene retning lagt vekt på at det dreide seg om en grov narkotikaforbrytelse da det gjaldt et stort parti beregnet på videresalg og således økonomisk motivert. At partiet representerte stor spredningsfare var også et moment som talte i retning av fengselsstraff.

Når likevel de individuellpreventive hensyn slo gjennom, skyldtes dette at domfeltes situasjon var totalt endret etter varetektsfengslingen. Fra å være en tung hasjmisbruker uten langvarige arbeidsforhold og uten fast bosted maktet han å få fast ansettelse, gode skussmål, kjæreste, fast bolig mv. Om begrepet rehabiliteringssituasjon uttalte førstvoterende på avsnitt 15 i dommen: *”Selv om en rehabilitering ofte vil være avhengig av profesjonell behandling og eksterne hjelpetiltak, må det avgjørende være en vurdering av vedkommendes livssituasjon i tiden forut for de straffbare handlingene sammenholdt med utviklingen og situasjonen på domstidspunktet”*

Høyesterett kom på denne bakgrunn til at det forelå en rehabiliteringssituasjon og idømte 420 timers samfunnsstraff. Det ble i dommen vist til tidligere avgjørelser hvor det var blitt gitt uttrykk for at samfunnsstraff kan idømmes ved grove narkotikaforbrytelser *”dersom det foreligger klare og sterke rehabiliteringshensyn.”*

Rt-2006-1096

Dommen er avsagt etter de gamle reglene.

Saken gjaldt et beslag på i underkant av 1 kg hasj og 4,7 gram kokain hjemme hos domfelte som innrømmet at han også i forkant av beslaget hadde solgt to partier på til sammen 1,5 – 1,75 kg hasj.

Førstvoterende presiserte at samfunnsstraff ikke kan idømmes hvis hensynet til straffens formål taler mot det. Videre ble det bl.a konstatert at selv om domfelte etter at de straffbare forhold fant sted, hadde vært gjennom en positiv utvikling, kunne det ikke sies å foreligge en egentlig rehabiliteringssituasjon. Høyesterett kom til at sakens formildende omstendigheter ikke var tilstrekkelig til å idømme samfunnsstraff ”*da det dreier seg om forholdsvis grov narkotikaforbrytelse hvor det normalt må reageres med ubetinget fengsel*”. 9 måneders ubetinget fengsel ble resultatet.

Rt-2006-1118

Dommen er avsagt etter de gamle reglene.

Saken gjaldt en mann som i hovedsak hadde oppbevart 328 gram amfetamin (lav styrkegrad, 5-9% tillegges ifølge førstvoterende vekt i formildende retning), 33 gram metamfetamin og 60 gram hasj. Domfeltes uforbeholdne tilståelse ble også tillagt en viss vekt i formildende retning, men var ikke alene tilstrekkelig til å anvende samfunnsstraff. På bakgrunn av uttalelser av en psykolog konstaterer Høyesterett at domfelte har ”*psykiske problemer av et visst omfang*”, *jfr avsnitt 18 i dommen*. Etter omstendighetene fant imidlertid Høyesterett at samfunnsstraff ikke kunne begrunnes i domfeltes psykiske problemer. Lagmannsrettens dom på 1 års ubetinget fengsel ble således stående.

Rt-2005-406

Saken gjaldt spørsmål om idømmelse av samfunnsstraff for oppbevaring av ca. 1,8 kg metamfetamin.

Høyesterett uttaler i dommen at straffen for oppbevaring av et så stort parti metamfetamin vil ligge på rundt 3 års fengsel.

Det forelå en tilståelse i saken som delvis kom først etter selve pågripelsen og deretter over en måned etter at politiet hadde fått bedre bevis.

Dommen er avsagt under dissens 3-2. Førstvoterende som tilhører mindretallet gikk inn for 420 timers samfunnsstraff (straffartens maksimale lengde). Om det forhold at kvinnen hadde ansvar for 3 barn hvor to av dem har alvorlige sykdommer uttales at *”slike hensyn får mindre vekt i saker der allmennprevensjon må stå sterkt”*, jfr avsnitt 16 i dommen.

På den annen side er førstvoterende av den oppfatning at allmennprevensjonen i denne saken er svekket når kvinnen har samarbeidet med politiet hvilket har innebåret betydelig oppofrelse for henne og hennes familie i form av trusler og at hennes og hennes barn må leve under et sterkt vitnebeskyttelsesprogram.

Annenvoterende er av den oppfatning at kriminalomsorgen kan ordne en trygg soning for kvinnen. Videre finner annenvoterende det vanskelig ut ifra de foreliggende opplysninger å ta stilling til barnas situasjon. Samarbeidet med politiet tillegges vekt, men det uttales at det er en klar grense for hvor vekt det kan legges på slikt samarbeid når det gjelder oppbevaring av en stor mengde metamfetamin.

Annenvoterende velger altså i større grad å vektlegge den objektive grovheten i saken.

Flertallet kom til at det ikke var grunnlag for å anvende samfunnsstraff og tingrettens dom på fengsel i 2 år med utsettelse av fullbyrdelsen med 1 år, jfr strl §§52-54 med en prøvetid på 2 år ble stående.

Rt-2005-1070

Saken gjaldt en 46 år gammel mann som hadde kjøpt og oppbevart i underkant av 2 kg hasj. I formildende retning blir det tillagt vekt at sønnen tidligere hadde hatt store problemer som følge av adskillelse fra fare, at han fortsatt var utrygg og sårbar. *”Dette veies tungt ved vurderingen av om samfunnsstraff skal idømmes”*, uttales det i dommen.

Det blir videre lagt vekt på at mannen har ”*klart å etablere en stabil tilværelse, og at han har gjennomgått en svært positiv utvikling, slik at han nå er en god omsorgsperson for sønnen*”.

Dette anses imidlertid ikke tilstrekkelig til å begrunne bruk av samfunnsstraff. Når han i tillegg avga en uforbeholden tilståelse og at saken i tillegg hadde tatt lengre tid enn den burde, fant imidlertid Høyesterett at det samlet sett forelå ekstraordinære personlige (individuelle) forhold og idømte 270 timer samfunnsstraff.

Rt-2006-1093

Saken gjaldt en mann som i lagmannsretten var blitt dømt til to års fengsel for oppbevaring av i underkant av 10 kg hasj og 657 gram kokain.

Domfelte hadde etter varetektsfengslingen maktet å få bukt med sine rusproblemer og kommet seg ut av miljøet. Videre hadde han påbegynt studier og avlagt eksamener med meget gode resultater. Dette talte ifølge dommen klart i formildende retning. Det forelå dessuten en tilståelse for alle domfelte forhold i tillegg til at det var gått lang tid fra pågripelsen til straffesaken begynte.

Førstvoterende fant etter omstendighetene ikke å kunne tillegge verken tidsmomentet eller tilståelsen særlig vekt.

I den videre avveiningen av om samfunnsstraff skulle anvendes, anførte førstvoterende at det på bakgrunn av det meget alvorlige forhold saken gjaldt, ikke fantes ”*tilstrekkelig tungtveiende grunn til at rehabiliteringshensynet bør slå igjennom i forhold til de sterke allmennpreventive hensyn som gjør seg gjeldende ved denne type forgåelser.*”

Selv om samfunnsstraff ikke ble idømt, ble rehabiliteringshensynet tillagt vekt ved at en del av dommen ble gjort betinget.

Rt-1991-275

Førstvoterende med tilslutning fra en annen dommer gikk i denne saken inn for bruk av samfunnsstraff på brudd på strl § 162 annet ledd (erverv av 30 gram amfetamin med videresalg av det meste), og kom i den forbindelse med dette med følgende betraktning: *”...ikke lett å innse hvorfor gjerningsmenn med uplettede rulleblad, som for første gang innfanges i narkotikakriminalitet, bør nektes den sjanse som tilstås sosialt nedkjørte og/eller residiverende lovbrytere med et større resosialisering- og rehabiliteringsbehov”*. Flertallet i saken valgte imidlertid å tillegge handlingens grovhet og allmennprevensjon størst vekt, og gikk inn for ubetinget fengsel.

Rt-2000-1446

I denne saken hadde en tidligere ustraffet 23 årig mann i perioden våren 1997 ved en anledning kjøpt 20 gram heroin, og oppbevart 16 gram til eget bruk.

Førstvoterende argumenterte for bruk av samfunnsstraff, selv om mannen ikke var en typisk rusmisbruker. Hans rusmisbruk hadde kun vært kortvarig.

Som argument for bruk av samfunnsstraff viste førstvoterende til uttalelsen i Rt-1991-275 (gjengitt ovenfor) samt at oppbevaring til eget bruk anses som mindre alvorlig enn kjøp med sikte på videresalg.

Det ble også vektlagt i formildende retning at domfelte var relativt ung (20 år) da befatningen fant sted og at som nevnt at ingen ting tyder på at han har hatt noen befatning med narkotika etter dette.

Førstvoterende gikk inn for samfunnstjeneste i 300 timer. Dette fikk tilslutning fra en dommer.

Annenvoterende som var en del av flertallet i saken, valgte å i større grad vektlegge den ikke ubetydelige spredningsfare som befatning med et slikt kvantum innebærer.

Videre uttaler annenvoterende på side 1449 i dommen: *” Hvis den ubetingede fengselsstraff erstattes med samfunnstjeneste uten at det begrunnes i et behov for å avholde domfelte fra videre stoffmisbruk og kriminalitet, for eksempel fordi han synes varig rehabilitert eller aldri har vært egentlig stoffavhengig, oppnår man imidlertid ikke annet enn et mulig tap i allmennpreventiv effekt”*.

På denne bakgrunn kunne annenvoterende ikke slutte seg verken til førstvoterende eller uttalelsen i Rt-1991-275.

Om det forhold at det har vært en nedjustering av straffenivå i ikke de mest alvorlige narkotikasaker, mente annenvoterende at et enkeltkjøp av det farlige stoffet heroin ikke kvalifiserte for bruk av samfunnsstraff.

4.7 Analyse og konklusjon

Samfunnsstraff ble kun idømt i tre av de elleve dommene jeg har behandlet.

Hva kjennetegner disse dommene hvor samfunnsstraff ble anvendt?

Hvis vi ser nærmere på mengden stoff i disse tre dommene:

I Rt-2007-1244 var det 4,7 kilo hasj, i Rt-2005-1070 2 kilo hasj og i Rt-2003-208 25 gram heroin.

I alle sakene kvalifiserer mengden for bruk av strl § 162 annet ledd, hvilket innebærer at de må regnes som grove narkotikaforbrytelser.

Ut i fra mengdens betydning for subsumsjonen, befinner imidlertid alle sakene seg nærmere grensen til strl 162 første ledd enn bruk av samme bestemmelse tredje ledd første pkt, jfr rundskriv fra Riksadvokaten⁶⁰.

I det sakene altså befinner seg i nedre del av strl § 162 annet ledd, er det ikke de groveste sakene det her er snakk om.

Straffens lengde:

⁶⁰ Rundskriv fra riksadvokaten av 30.oktober 1998 angående mengdens betydning på subsumsjonen.

I alle sakene der det ble idømt samfunnsstraff befinner straffens lengde seg i den øvre del av strafferammen i strl § 28 annet ledd. I to av sakene ble det idømt lovens maksimum, jfr Rt-2003-208 og Rt-2007-1244.

Det forhold at Høyesterett ilegger samfunnsstraffer med en betydelig lengde, er i seg selv en indikasjon på at man står overfor grensetilfeller. Det skal altså en del til for at samfunnsstraff blir benyttet på grove narkotikaforbrytelser.

En utvidelse av rehabiliteringssituasjonen:

Både i Rt-2007-1244 og Rt-2006-1096 står man overfor narkotikamisbrukere som etter at de straffbare forholdene fant sted har kommet seg ut fra rusmiljøet og fått livet på rett kjøl. I Rt-2006-1096 konkluderte Høyesterett med at et slikt forhold ikke kunne karakteriseres som en rehabiliteringssituasjon.

Når det gjelder Rt-2007-1244 kom imidlertid Høyesterett i enstemmighet til motsatt konklusjon, jfr førstvoterendes uttalelse på avsnitt 15 i dommen.

Hvis dette blir stående vil det innebære at rehabiliteringsbegrepet blir utvidet, hvilket kan resultere i en økt bruk av samfunnsstraff på grove narkotikaforbrytelser.

Idømmelse av samfunnsstraff på lovbrøtere som ikke er i en rehabiliteringslignende situasjon?

Problemstillingen om bruk av samfunnsstraff på lovbrøtere som ikke er i en rehabiliteringssituasjon som ble reist i Rt-1991-275 og Rt-2000-1446, er absolutt interessant. Begge sakene gjaldt grove narkotikaforbrytelser. Riktignok endte ingen av sakene med bruk av samfunnsstraff, men det var 3/2 dissens i begge sakene. Det kan på denne bakgrunn ikke utelukkes at en liknende sak som reiser et tilsvarende spørsmål en gang i fremtiden vil komme opp for Høyesterett, og at det faktisk vil bli reagert med samfunnsstraff. I så fall vil dette bety at handlingens grovhet (allmennprevensjon) tillegges

mindre vekt, da det ved slike lovbrudd forhold til nå er blitt reagert med ubetinget fengsel. Dette er det imidlertid for tidlig å si noe sikkert om.

Konklusjon: Selv om samfunnsstraff er en straffart som i økende grad blir benyttet ved narkotikaforbrytelser, er bruk av samfunnsstraff på grove narkotikaforbrytelser fortsatt et unntak. Det kan se ut som om samfunnsstraff ikke blir benyttet der den objektive grovheten i form av kvantum befinner seg over den nedre del av strl § 162 annet ledd.

5 Avslutning og konklusjon

Straffutmåling består som nevnt av en rekke momenter som kan anføres i skjerpene eller formidlende retning⁶¹. Det er altså vanskelig å komme opp med et regnestykke over hvor mye momentene i handlingens objektive grovhet har å si for straffenivået.

⁶¹ En lignende formulering kom Anders Bratholm med i Strafferett og samfunn, side 591.

Rettspraksis viser at handlingens objektive grovhet består av en rekke komponenter og problemstillinger som man ikke kan lese ut av lovteksten, for eksempel styrkegradens betydning for straffenivået. Dette håper jeg har klart å belyse og problematisere på en god og informativ måte.

I motsetning til hva er tilfelle ved subjektive forhold ved gjerningspersonen, blir det i sakene der handlingens objektive grovhet er fremtredende nesten alltid benyttet som argument i straffskjerpene retning.

Sagt med andre ord, trekker handlingens objektive grovhet opp utgangspunktet for hvilket straffenivå man befinner seg på. Fra dette utgangspunkt kan subjektive og andre forhold virke inn på straffen- ofte i formildende retning.

Rettspraksis jeg til nå har sett nærmere på, viser imidlertid at subjektive forhold får mindre vekt for straffenivået i saker der den objektive grovheten er høy.

Profittmotiv er imidlertid et subjektivt moment som svært ofte er tilstede i de grovere narkotikaforbrytelsene, om ikke alltid der man står over de groveste narkotikaforbrytelsene som organisert innførsel. Handlingens objektive grovhet og profittmotiv blir altså sammenfallende størrelser - begge er straffskjerpene momenter og begge er fremtredende der de strengere straffene i dømmes.

Spørsmålet jeg stilte da jeg begynte med oppgaven var: På hvilken måte har handlingens objektive grovhet betydning for straffenivået i narkotikasakene?

Jeg vil konkludere med følgende: Jo mer fremtredende handlingens objektive grovhet er, desto mer styrende er den for straffenivået.

6 Kilder

Litteraturliste

Andenæs, Johs: Alminnelig strafferett, 5. utgave, 2.opplag 2005, Universitetsforlaget

ISBN-82-15-00395-8

Spesiell strafferett, 3. utgave, 6. Opplag 2005, Universitetsforlaget A/S

ISBN 82-00-22544-5

Straffen som problem, Exil forlag A/S, 2.utgave 2006

ISBN 82-7556-002-0

Berg, John Erik: Rusmiddelbruk, 1.utgave, 1.opplag 2001, Gyldendal Norsk Forlag A/S

ISBN 82-05-28068-1

Eskeland, Ståle: Strafferett, 2.utgave, J.W Cappelens Forlag A/S, 2006

ISBN -10 82-02-24604-0

Haugen, Finn: Strafferett- håndbok, J.W Cappelens Forlag A/S, Oslo 2004

ISBN 82-02-23134-5

Slettan, Svein, og Øie, Torill Marie: Forbrytelse og straff, 1.utgave, 2. Opplag 2004,

Universitetsforlaget

ISBN 82-518-4025-2

Lovforarbeider:

NOU 1982: 25, Universitetsforlaget 1982.

ISBN 82-00-70755-5

Ot.prp.nr.90 (2003-2004): Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp.nr.32 (2006-2007)

Innst.O.nr.72 (2004-2005)

Annet:

Epost av 14. april fra seniorkonsulent Tormod Bønes ved KRIPOS

Oversiktskart over de narkotiske stoffer, av professor dr.med Mørland, se
folkehelseinstituttet.no

Statens Helsedirektorat: Faktaark om heroin, amfetamin, hasj, kokain, ecstasy og rohypnol-
www.shdir.no

Folkehelseinstituttet: Informasjon om forskjellige narkotiske stoffer-
www.folkehelseinstituttet.no

www.statistisksentralbyrå.no

www.lommelegen.no- artikkelen: Rohypnol- harmløs partydop eller tung narkotika? Av dr
Roar Pedersen

Domsregister

	Se side i oppgaven
Rt-1975-978	s.59
Rt-1977-1386	s.59
Rt-1977-1207	s.5
Rt-1991-275	s.56, 65, 66

Rt-1995-238	s.32, 37
Rt-1995-471	s.47, 48
Rt-1995-818	s.42
Rt-1995-870	s.32, 33, 35, 39
Rt-1995-1893	s. 3
Rt-1996-170	s. 19, 26, 29, 55
Rt-1996-1064	s. 42
Rt-1996-1726	s. 4, 19, 29, 55
Rt-1998-4	s. 33
Rt-1998-2001	s. 48
Rt-1999-33	s. 51, 54
Rt-1999-1507	s. 35
Rt-2000-828	s. 3, 43, 44, 47
Rt-2000-929	s. 13, 37
Rt-2000-1446	s. 51, 65
Rt-2000-1734	s. 41
Rt-2001-1519	s. 30, 44
Rt-2001-129	s. 51
Rt-2002-599	s. 19, 22, 25, 26, 27, 28
Rt-2002-1065	s. 35, 43
Rt-2002-1373	s. 45
Rt-2003-118	s. 52, 54
Rt-2003-208	s. 60, 67
Rt-2003-413	s. 19, 55
Rt-2003-897	s. 13
Rt-2003-1082	s. 29, 33
Rt-2003-1156	s. 34
Rt-2003-1818	s. 32, 42
Rt-2004-492	s. 60
Rt-2004-532	s. 19

Rt-2004-643	s. 14, 43
Rt-2004-759	s. 4
Rt-2005-314	s. 33
Rt-2005-343	s. 7
Rt-2005-406	s. 63
Rt-2005-1070	s. 13, 15, 64
Rt-2005-1473	s. 36
Rt-2006-1093	s. 64
Rt-2006-1096	s. 62, 67
Rt-2006-1118	s. 13, 34, 63
Rt-2006-1462	s. 38, 50
Rt-2007-399	s. 49, 50
Rt-2007-583	s. 19
Rt-2007-950	s. 47, 58, 61
Rt-2007-1244	s. 62, 67

